

Statencommissiestuk

Noordelijke ambities cultuur 2005-2008

Advies: ter behandeling in de Statencommissie Cultuur en Welzijn op
12 februari 2003

C-stuk

Behandeld door mevrouw E. den Engelsman, telefoonnummer
(0592) 365611
Portefeuillehouder: mevrouw M.W. Brink-Massier

Inleiding

In het kader van de Rijkscultuurnota 2005-2008 hebben de noordelijke convenantpartners een eerste notitie opgesteld met betrekking tot de culturele ambities in Noord-Nederland voor deze periode. In de toelichting kunt u lezen welke eisen de rijksoverheid hierbij heeft gesteld en op welke wijze de voorliggende notitie tot stand is gekomen.

De notitie moet uiterlijk eind maart 2003 worden ingediend bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW). Dit brengt met zich mee dat de notitie gelijktijdig om commentaar aan de betrokken raads- en statencommissies en de culturele instellingen in Noord-Nederland wordt voorgelegd. Op basis van de reacties wordt de visie door de noordelijke portefeuillehouders cultuur nog aangescherpt en gebruikt als inzet bij de onderhandelingen met het Rijk.

Advies

1. Reactie geven op ontwerpnotitie Voor kwaliteit en ontwikkeling. Noordelijke ambities voor cultuur in de periode 2005-2008.

Meetbaar/Beoogd beleidseffect

Genereren van extra middelen voor cultuur in Noord-Nederland.

Argumenten

- 1.1. Realiseren van een goed onderhandelingsdocument met betrekking tot de Noordelijke ambities voor cultuur in de periode 2005-2008.*

Uitvoering

Tijdsplanning

- Behandeling provincie Fryslân op 10 februari 2003, provincie Groningen 19 februari 2003 en gemeente Groningen 5 maart 2003.
- Deadline inspraakreacties culturele instellingen 17 februari 2003.
- Vaststellen definitieve notitie door noordelijke portefeuillehouders op 24 maart 2003.
- Versturen notitie naar het Ministerie van OCenW vóór 1 april 2003.

Financiën

N.v.t.

Monitoring en evaluatie

N.v.t.

Extern betrokkenen

Noordelijke convenantpartners cultuur en culturele instellingen.

Communicatie

Op 23 januari 2003 is door gedeputeerde M.W. Brink-Massier als voorzitter van het noordelijk overleg cultuur een persconferentie gehouden.

Bijlagen

1. Ontwerpnootie Voor kwaliteit en ontwikkeling. Noordelijke ambities cultuur in de periode 2005-2008.
2. State of the Art Noord-Nederland.

Ter inzage in de leeskamer

N.v.t.

Assen, 23 januari 2003
Kenmerk: 4/6.12/2003000641

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A.L. ter Beek, voorzitter
J.D. Nauta, griffier

cs/coll.

In 2004 zal de rijksoverheid een nieuwe cultuurnota vaststellen voor de periode 2005-2008. De staatssecretaris voor cultuur betreft hierbij provincies en gemeenten.

Voor dit doel is een tijdpad gemaakt waarmee de Tweede Kamer heeft ingestemd. Afgesproken is dat ieder landsdeel hiertoe een Cultureel Profiel aanlevert. Dit profiel bestaat uit twee delen: een zogenaamde State of the Art en een samenhangende visie op de cultuur in de eigen regio.

State of the Art

In de State of the Art staat per convenantgebied een analyse van de huidige culturele infrastructuur en van de beleidsmatige uitgangspunten waarop deze is gebaseerd. Het Noorden heeft twee externe deskundigen gevraagd deze analyse te maken. Deze State of the Art, die ter informatie is bijgevoegd, is in december 2002 aangeboden aan de Raad voor Cultuur.

Visiedeel

De notitie Voor kwaliteit en ontwikkeling. Noordelijke ambities voor cultuur in de periode 2005-2008 is het eerste ontwerp van het visiedeel.

De noordelijke partners hebben besloten hun visie voor 2005-2008 in een vroegtijdig stadium voor te leggen aan de belangrijke spelers in het veld. Artistiek leiders van instellingen in Drenthe, Fryslân en Groningen die structureel rijkssubsidie krijgen of willen verwerven, directeuren van de noordelijke provinciale musea en vertegenwoordigers van instanties die nauw betrokken zijn bij kunst en cultuur in Noord-Nederland, waren uitgenodigd voor een bijeenkomst op 20 september 2002. Een grote groep instellingen heeft gehoor gegeven aan deze oproep.

Een aantal instellingen heeft vervolgens gebruikgemaakt van de gelegenheid in de maanden oktober en november 2002 nader op de conceptnotitie te reageren. Naar aanleiding van deze reacties en naar aanleiding van de uitkomsten van de State of the Art is de visie aangescherpt onder de titel Voor kwaliteit en ontwikkeling. Noordelijke ambities voor cultuur in de periode 2005-2008.

Voor kwaliteit en ontwikkeling

Een belangrijke conclusie uit de State of the Art is dat de noordelijke infrastructuur hoge kwaliteit kent maar kwetsbaar is. Kwetsbaar omdat er op het gebied van een bepaalde discipline slechts één of een beperkt aantal instellingen aanwezig is.

Daarnaast zitten er hiaten in de infrastructuur, met name op het gebied van kunstvakopleidingen. Er bestaat noodzaak om de culturele infrastructuur te versterken. Wij vragen het Rijk mee te investeren in kwaliteit en ontwikkelingsmogelijkheden.

Een investering die ook van strategisch belang is. Met het gericht investeren in de infrastructuur mag verwacht worden dat de aantrekkelijkheid van het Noorden als regio voor cultuur zal toenemen voor de inwoners zelf. Ook in economische zin is het versterken van de culturele infrastructuur van belang. Bedrijven laten zich bij vestiging mede leiden door het culturele aanbod. De noordelijke overheden formuleren in hun visie duidelijk waar zij verantwoordelijk voor zijn, waar het Noorden op in wil zetten en wat de vragen richting het Rijk zijn.

In de visie wordt nadrukkelijker op de kwaliteit van het Noorden ingegaan, wordt een betere analyse van het probleem gegeven, wordt duidelijker ingegaan op de rol van de rijksinstellingen en bovenal, worden er scherpere keuzes gemaakt. Wij hebben hierbij gebruikgemaakt van de reacties uit het veld die naar aanleiding van de eerste conceptversie uit september naar ons toekwamen.

Vervolg

Het noordelijke visiedeel moet uiterlijk eind maart 2003 bij het Ministerie van OCenW worden ingediend. Dit betekent dat wij gelijktijdig met de bespreking van de notitie in de staten- en raadscommissie van de betrokken overheden, het culturele veld vragen om een reactie (deadline 17 februari 2002). Op basis van de reacties uit het veld en van de verschillende staten- en raadscommissies wordt de visie door de noordelijke portefeuillehouders cultuur nog aangescherpt en gebruikt als inzet bij de onderhandelingen met het Rijk.

Overigens dienen de noordelijke instellingen zelfstandig hun plannen voor de nieuwe beleidsperiode in bij het Ministerie van OCenW (deadline 1 december 2003). De instellingen zijn uitgedaagd om in hun beleidsplannen aan te geven hoe zij zich willen inzetten voor een verbetering van de culturele infrastructuur in het Noorden.

In de zomer van 2003 komt het Rijk met de Uitgangspuntennotitie cultuur 2005-2008, waarin de gegevens opgenomen in de beschrijving State of the Art en de visie Voor kwaliteit en ontwikkeling, samen met de informatie van de landelijke fondsen zijn verwerkt. Voordat het cultuurconvenant 2005-2008 tussen het Rijk en de landsdelen afgesloten worden, zijn er in de procedure nog twee momenten waarop beide partijen met elkaar in overleg gaan: vóór de zomer van 2003 en medio 2004.

Ten slotte

Los van de culturele ambities die in noordelijk verband worden geformuleerd, heeft de provincie natuurlijk een eigen provinciaal cultuurbeleid. In zijn algemeenheid komen de uitgangspunten met elkaar overeen. In sommige gevallen zullen de verschillende partijen echter meer eigen accenten (willen) leggen. In Fryslân speelt dit met name op het gebied van de taal. In Drenthe zal dit vooral spelen voor de amateurkunst en de semi-professionele kunsten. Deze ruimte is in de praktijk echter altijd aanwezig.

Voor kwaliteit en ontwikkeling

Noordelijke ambities voor cultuur in de periode 2005-2008

CONCEPT

Een nieuwe nota

In 2004 zal de rijksoverheid een nieuwe cultuurnota vaststellen voor de periode 2005-2008. De staatssecretaris voor cultuur wil provincies (IPO) en gemeenten (VNG) hierbij nauw betrekken. Daarvoor is een tijdpad gemaakt waarmee de Tweede Kamer al heeft ingestemd.

Belangrijk onderdeel daarvan is dat provincies en gemeenten tijdig hun visie geven op de culturele infrastructuur in de regio.

Als overheden in het Noorden willen wij hieraan graag een bijdrage leveren. Wij voelen ons daarbij gesterkt door de opstelling van de Tweede Kamer die de noodzaak van een inhaalslag in het Noorden erkent. Dit bleek bij de behandeling van de cultuurnota 2001 - 2004 toen veel instellingen uit het Noorden pleitten voor een ruimhartiger toedeling van rijksmiddelen aan onze regio. Vergeleken met andere regio's komt het Noorden er namelijk bekaaid van af. Tot nu toe is deze erkenning nog niet in extra middelen uitgedrukt.

Ambities

Veel instellingen en kunstenaars in het Noorden leveren producties en exposities van hoge kwaliteit. Dit is bepalend voor het culturele klimaat dat wij verder willen versterken. Geld speelt daarin een belangrijke rol, omdat daarmee randvoorwaarden worden gecreëerd voor bestaande en nieuwe ontwikkelingen. Het gaat ook om erkenning van activiteiten die bovenregionale betekenis en relevantie hebben.

Overheden hebben verschillende verantwoordelijkheden op het gebied van cultuur die elkaar moeten aanvullen. Het rijk moet vooral voorwaarden scheppen om producties van hoogwaardige kwaliteit mogelijk te maken. Wij als regionale overheden richten ons op de basis van de infrastructuur: de spreiding van cultuurgoederen, het cultureel erfgoed, jeugdtheater, cultuureducatie en de amateurkunst. Soms lopen deze verschillende verantwoordelijkheden in elkaar over. Met Erfgoed Bereikbaar bijvoorbeeld geeft het rijk een belangrijke impuls aan de toegankelijkheid van het noordelijk cultureel erfgoed. Wij dragen zelf bij aan het budget van instellingen die van landelijke betekenis zijn (Noorderzon, Terschellings Oerol, Noorderlicht, jeugdtheater). Voor de drie provinciale musea zijn wij zelfs volledig verantwoordelijk.

De noordelijke overheden werken goed samen op het terrein van cultuur. De inspanningen voor het cultureel erfgoed, dat in het Noorden een uitgebreide infrastructuur kent, zijn daarvan een goed voorbeeld. In de afgelopen periode hebben we daardoor de toegankelijkheid tot het rijke verleden van het Noorden met succes kunnen vergroten. Via "Erfgoed Bereikbaar" willen we daaraan een vervolg geven. Onze ambities reiken nadrukkelijk verder dan het cultureel erfgoed.

Wij leggen een groot accent op gezamenlijke inspanningen om de productiefunctie te versterken. Zo financieren we nu met elkaar het locale deel van de subsidie aan Noorderlicht en hebben we een "fonds" (het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek) ingericht van waaruit we niet alleen potentieel interessante producenten meerjarig ondersteunen, maar ook de rijksinstellingen in staat stellen speciaal voor het Noorden producties te maken.

We willen in de komende periode nieuwe impulsen geven aan vooral de podiumkunsten en aan de beeldende kunst. In de eerste plaats denken wij daarbij aan de bestaande Rijksgesubsidieerde instellingen, alsmede instellingen met een (boven-) regionaal belang. De dynamiek en kwaliteit van deze instellingen willen wij intensiveren en verdiepen. Tevens willen wij nieuwe ontwikkelingen mogelijk maken. Onze ambities is een stevige culturele infrastructuur op het terrein vanuit de podiumkunsten en beeldende kunsten, omdat daarmee de basis gelegd wordt voor een vitaal en inspirerend cultureel klimaat, waarvan de inwoners van het Noorden kunnen profiteren. Daarbij dienen de mogelijkheden van de bestaande instellingen te worden verruimd.

In de tweede plaats laat de culturele infrastructuur juist op het terrein van de kunsten belangrijke omissies zien, zoals in de "State of the Art" al is weergegeven. Het is onze ambitie om in het Noorden de mogelijkheden van (nieuwe) kunstenaars voor het uitproberen van nieuwe ideeën te vergroten. Dat kan door de instellingen die al het predikaat 'goedgekeurd door de Raad voor Cultuur' hebben gekregen te versterken, maar ook door andere (semi-)professionele kunstenaars in het Noorden de ruimte te bieden uit te groeien tot dat landelijke kwaliteitsniveau.

Om onze ambities waar te kunnen maken schetsen we eerst kort de sterke en zwakke kanten van de noordelijke infrastructuur aan die ook, uitgebreider, zijn beschreven in de "State of the Art" van het Noorden. Dit leidt tot keuzes die we willen maken om de infrastructuur te versterken, uitmondend in een samenhangende aanpak. Hiervoor vragen wij op onderdelen ondersteuning van het rijk.

Sterke punten

Het Noorden kenmerkt zich door een landelijke omgeving die uniek is in Nederland. Maar we kennen ook een paar grote stedelijke kernen waar we een concentratie van kunstenaars vinden die het Noorden ervaren als een stimulerende omgeving. De aandacht voor cultuur is in ons landsdeel groot: er zijn relatief veel kunstenaars in het Noorden aanwezig, het publieksbereik is groot en wij besteden als overheden veel middelen aan cultuur.

Ook voor bezoekers van buiten onze regio zijn de unieke kenmerken van het Noorden - die je in de kunst terugvindt - heel aantrekkelijk. Dat maakt onze regio interessant voor zowel makers als genietters van kunst.

Zwakke punten

Het Noorden kent zwakke plekken in de infrastructuur. We hebben weinig vet op de botten: er is geen koopkrachtige vraag en de productie is afhankelijk van enkelingen. Van vrijwel alle grote professionele podiumkunstinstanties is er maar één. In zo'n infrastructuur vallen gemakkelijk gaten. Daar komt bij dat, zoals bekend, in het Noorden relatief weinig rijksgeld terechtkomt. Dit geldt zowel voor de bijdragen vanuit het ministerie van OCenW als vanuit de nationale fondsen. De oorzaak hiervan is niet zozeer de kwaliteit van de aanvragen, maar veel meer het beperkte aantal daarvan. Aanvragers ontvangen bovendien meestal een lager budget dan vergelijkbare initiatieven uit de randstad. Wij zien hier nadrukkelijk een belangrijke beleidsambitie om hier verandering in aan te brengen.

Als gevolg hiervan zijn de mogelijkheden voor het benutten van talent en de verdere ontwikkeling daarvan in het Noorden gering: er is een onvolledig aanbod van opleidingen en er zijn weinig flexibel inzetbare middelen voor experimenten. Vooral in de podiumkunsten en beeldende kunst komt dat naar voren.

Investeren in kwaliteit en ontwikkeling

Investeren in kwaliteit en ontwikkeling is noodzakelijk om de culturele infrastructuur te versterken. Dat vraagt om gezamenlijke inspanningen van rijk en noordelijke overheden. Die noodzaak komt voort uit het volgende:

- Het noordelijk cultureel klimaat heeft, zoals gezegd, weinig vet op de botten. Het komt aan op een beperkt aantal instellingen en actoren.
- Er zitten gaten in de infrastructuur. Hierdoor ontbreekt samenhang en zijn mogelijkheden voor vernieuwing beperkt.
- Een bloeiend cultureel klimaat vormt een belangrijke impuls voor de economie. Dit geldt vooral voor bedrijven met hoogwaardige werkgelegenheid. Op dit punt laat de economische structuur van het Noorden beperkingen zien. Gericht investeren in de culturele infrastructuur maakt het Noorden aantrekkelijker, zowel voor de inwoners als voor bedrijven.
- Ook de bevolking in het Noorden moet kunnen genieten van cultuur van hoog niveau en zich daaraan kunnen spiegelen.

Samenhangende aanpak

Per hoofd van de bevolking geven de noordelijke overheden in Nederland het meeste geld aan cultuur uit. Wij zijn bereid die inspanningen te blijven verrichten en waar nodig te intensiveren, zoals uit onderstaande actiepunten blijkt. Maar voor sommige onderdelen hebben wij ondersteuning van het rijk nodig.

1. *Kwaliteit*

De instellingen die onder de verantwoordelijkheid van het rijk vallen, vormen de kern van de culturele infrastructuur. Zij leveren in het Noorden producties en exposities van nationale en zelfs internationale kwaliteit. Hiervan gaat ook een inspirerende werking uit op potentiële talenten in het Noorden. Wij vragen het rijk om de volledige verantwoordelijkheid voor deze instellingen uit te bouwen, waardoor de bestaande infrastructuur meer kansen krijgt. Dat geeft ons de mogelijkheid om nieuwe kansrijke initiatieven te ondersteunen om de toekomstige infrastructuur te verbreden, de bestaande instellingen te stimuleren tot gezamenlijke experimenten en om de basis van de infrastructuur (amateurkunst, cultuureducatie) te versterken.

Wij dagen alle instellingen die voor de periode 2005-2008 rijkssubsidie aanvragen uit om in hun beleidsplannen aan te geven hoe zij zich willen inzetten voor een verbetering van het culturele klimaat in het Noorden. Daarvoor zal extra inzet van middelen noodzakelijk zijn. Op basis hiervan en van het advies van de Raad voor Cultuur willen wij in overleg met het rijk prioriteiten gaan stellen.

2. *Basis infrastructuur*

Wij zien als basis van de culturele infrastructuur: de mogelijkheden voor het publiek in het Noorden om in aanraking te komen met cultuur en daaraan actief deel te nemen. Daarvoor is het belangrijk dat zij op de hoogte zijn van het aanbod en van de mogelijkheden om zichzelf te ontplooien. Concreet gaat het hier vooral om jeugdtheater, cultuureducatie en amateurkunst.

Wat betreft het jeugdtheater willen we onderzoeken hoe we nog meer interessante producties in het Noorden kunnen krijgen, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van meer productiekernen van jeugd- en jongeren theater. Om ons hiervoor de ruimte te geven vragen wij de rijksoverheid een grotere verantwoordelijkheid te nemen voor het jeugdtheater van bijzondere kwaliteit dat in onze regio aanwezig is.

Voor cultuureducatie geldt dat wij de inzet op jeugd verder willen uitbouwen.

Op het gebied van amateurkunst ontwikkelen wij een sluitend systeem waardoor iedereen kan kennismaken met cultuur en zich daarin kan verdiepen. Talentscouts selecteren potentiële talenten uit de brede groepen van beoefenaars. In jeugdwerkplaatsen en productiekernen kunnen deze talenten verder tot wasdom komen. Omdat niet voor alle kunst disciplines in onze eigen regio opleidingen aanwezig zijn, moeten we alternatieven ontwikkelen, zonedig wars van traditionele vormen en structuren. Soms is het kunstvakonderwijs ook niet de plek voor de ontwikkeling van ons talent en is een geheel eigen ontwikkelingslijn noodzakelijk: "learning by doing".

3. *Opleidingen*

De kunstvakopleidingen zijn van belang voor de verdere ontwikkeling van talenten. Van opleidingen gaat ook een belangrijke stimulans uit naar allerlei culturele initiatieven. We willen in ons beleid dan ook nadrukkelijker aansluiten bij de opleidingen die in onze regio aanwezig zijn. Daarnaast juichen wij de vestiging van nieuwe en bijzondere opleidingen in onze regio toe, zoals de academie voor showdance, de academie voor pop en popmedia en voor theatervormgeving.

Vanuit onze flexibele budgetten willen we meer samenwerkingsprojecten op dit terrein ondersteunen. Ook willen wij een experimentele theateropleiding ontwikkelen. We maken daarbij dankbaar gebruik van de initiatieven van "De Noorderlingen" (een productiekern voor jong talent) en "Station Noord" (die jonge professionals stageplaatsen bij noordelijke gezelschappen aanbiedt) maar ook de al bestaande opleidingsstructuur (zowel bij Tryater als bij de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden). Wij vragen daarvoor de steun van het Rijk.

4. *Talenten*

We willen voor talenten de mogelijkheden vergroten om voor een bepaalde periode in onze regio te verblijven. Dat kan door een beter atelierbeleid, maar ook door het ontwikkelen van podia voor experimentele kunst, broedplaatsen en artists-in-residence programma's (al of niet in samenwerking met de noordelijke opleidingen) die we willen financieren vanuit een nieuw fonds.

5. *Noordelijk Productie Fonds*

Tot slot willen wij het productiepotentieel vergroten door het instellen van een nieuw Noordelijk Productie Fonds. Doelstelling van het fonds is onder meer het bieden van subsidie aan instellingen die de potentie hebben om door te groeien naar landelijk kwaliteitsniveau. In een regio waar de infrastructuur kwetsbaar is, willen we de mogelijkheid bieden aan kunstmakers (van binnen het Noorden, maar ook daarbuiten) om zich gedurende een bepaalde periode in het Noorden te ontwikkelen. Deze nieuwe initiatieven kunnen dan in een bepaalde periode doorstoten naar het landelijke kwaliteitsniveau. Op deze wijze wordt de ijle culturele infrastructuur van het Noorden verbreed.

Het fonds moet ook over een flexibel deel beschikken waaruit wij samenwerkingsprojecten tussen rijksgesubsidieerde instellingen en andere instellingen in het Noorden kunnen ondersteunen. Die samenwerking moet de kennismaking met en de verdieping in cultuur voor onze inwoners bevorderen. Op deze wijze vindt er meer uitstraling plaats van deze instellingen naar opkomende talenten en initiatieven.

Verder moet het fonds artist-in-residence programma's mogelijk maken. Hierdoor kunnen beeldend kunstenaars en theatermakers voor een bepaalde periode in het Noorden werken. Juist door de uitwisseling met andere regio's ontstaat dynamiek in het noordelijke productieklimaat. Concreet richt het Fonds zich dan ook op: de invulling van lege plekken in de infrastructuur in het Noorden (werkplaatsen en productiehuisen), op veelbelovende initiatieven en instellingen, op het bieden van ruimte aan specifieke noordelijke opdrachten, projecten, festivals, experimenten, workshops, stageplaatsen, cross-overs, samenwerkingsverbanden, educatieve en PR-activiteiten en op subsidiemogelijkheden voor instellingen die de basis van culturele infrastructuur verbreden. Wij vragen het rijk om samen met ons aan dit fonds bij te dragen, vanuit de overtuiging dat een bloeiend cultureel klimaat in het Noorden ook een verrijking van het culturele klimaat in heel Nederland betekent. Wij zijn bereid het fonds gezamenlijk te voeden met een budget van € 1.000.000,- per jaar. We verwachten dat het rijk een zelfde bedrag beschikbaar zal stellen.

Samenvattend

Wij zijn overtuigd van de kwaliteit van de Noordelijke instellingen en nemen die kwaliteit ook als uitgangspunt voor onze ambities en willen de mogelijkheden voor productie van hoge kwaliteit versterken, vooral op het gebied van podiumkunsten en beeldende kunst. De kansen zijn daarvoor aanwezig omdat het Noorden aantrekkingskracht heeft op kunstenaars die kwaliteit van hoog niveau willen leveren.

Het Noorden kan dat niet alleen, hoeveel we ook al aan cultuurbeleid doen. We moeten de sterke punten van de verschillende overheden benutten om het culturele klimaat in het Noorden te verbeteren. Daarom vragen we van het rijk om extra inzet op de kwaliteit van de cultuurproductie bij de bestaande instellingen, het realiseren van nieuwe initiatieven met hoge kwaliteit en op extra inzet op het gebied van het jeugdtheater. Als regionale overheden stellen wij daar tegenover: een stevig beleid voor amateurkunst, een grote inzet op cultuureducatie (zowel kunst als erfgoededucatie) en jeugdtheater, de ontwikkeling van (alternatieve) mogelijkheden voor opleiding en ontwikkeling van potentieel talent en een blijvende inzet voor de toegankelijkheid van het cultureel erfgoed.

Tot slot vragen wij het rijk om samen met ons verantwoordelijkheid te nemen voor initiatieven uit het Noorden die landelijke betekenis kunnen hebben. Hiervoor is de vorming van een gezamenlijk productiefonds noodzakelijk.

Noord-Nederland, 20 januari 2003

Margriet W. Brink-Massier *lid college van gedeputeerde staten*

Provinciebus
Westerbrink 1
Assen

AAN de Raad voor Cultuur
R.J. Schimmelpennincklaan 3
2517 JN DEN HAAG

Postbus 122
9400 AC Assen

Telefoon
(0592) 36 55 55
Telefax
(0592) 36 57 65

Assen, 20 december 2002

Betreft: State of the Art Noord-Nederland

Geachte Raad,

Hierbij bied ik u, namens de cultuurconvenantpartners Noord-Nederland, de State of the Art Noord-Nederland aan. Daarin wordt een beeld geschetst van de huidige noordelijke culturele infrastructuur. Nadrukkelijk bevat de State of the Art geen artistiek oordeel over het functioneren van instellingen en is zij niet gebaseerd op nieuwe plannen en ambities van instellingen of overheden. De plekken daarvoor zijn de beleidsplannen van de instellingen, alsmede noordelijke culturele ambities die wij onder de titel 'Voor kwaliteit en ontwikkeling' in maart volgend jaar aan de betrokken beleidspersoon zullen aanbieden.

Onze ambities betreffen het investeren in de noordelijke culturele infrastructuur. Een noodzaak die wij voelen omdat het culturele klimaat in het Noorden veelal afhankelijk is van enkelingen, zodat deze dus kwetsbaar is. Wij constateren hiaten in de infrastructuur (met name bij opleidingsmogelijkheden in het Noorden), maar blijven overtuigd van het feit dat een bloeiend cultureel klimaat in het Noorden de verblijfskwaliteit voor bewoners en bezoekers van het Noorden bepaalt. Wij hebben niet alleen het recht op een bloeiende infrastructuur maar zijn ook van oordeel dat een bloeiend cultureel klimaat in het Noorden een verrijking vormt voor het culturele klimaat van heel Nederland.

De rijksgefinancierde culturele instellingen vormen het hart van de culturele infrastructuur in het Noorden. Om de basis van de culturele infrastructuur te versterken, hebben wij de rijksoverheid dus nodig. Naar onze mening zou de rijksoverheid een sterkere verantwoordelijkheid voor de kwalitatief hoogwaardige instellingen moeten nemen. Wij vragen de rijksoverheid op basis van de unieke kwaliteit van onze instellingen deze ruimhartig te ondersteunen, zodat zij in staat zullen zijn een bijdrage aan het culturele klimaat te leveren en de mogelijkheden voor de culturele ontwikkeling in het Noorden uit te breiden. Als regionale overheden willen wij dan ook doen waar wij goed in zijn: de bedding van die instellingen versterken door te investeren in ontwikkelingsmogelijkheden voor talent, jeugdtheater en cultuureducatie. Wij pleiten tevens voor versterking van het kunstvakonderwijs in onze regio. Tot slot willen wij komen tot de vorming van een Noordelijk Productiefonds. Dit fonds, dat wij samen met de rijksoverheid van gelden willen voorzien, moet instellingen uit het Noorden de ruimte bieden om een kwaliteitssprong te maken waardoor zij van betekenis kunnen worden voor de nationale culturele infrastructuur. Tevens zou het fonds samenwerking tussen rijksgefinancierde en regionale instellingen kunnen ondersteunen, alsmede artist-in-residence programma's mogelijk moeten maken.

Wij vertrouwen erop dat de State of the Art de basis zal vormen voor een vooradvies van uw Raad waarin de positie van de regio's een natuurlijke plek zal krijgen binnen het culturele klimaat van Nederland. Wij gaan ervan uit dat wij met onze ambities daaraan ook een bijdrage zullen leveren en wij rekenen op een vruchtbaar gesprek komend jaar hierover met de verantwoordelijke bewindspersoon.

Hoogachtend, namens de portefeuillehouders cultuur van de gemeenten Groningen en Leeuwarden en de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen,

M.W. Brink-Massier
Voorzitter Noordelijk Overleg Cultuur

i.a.a. Ministerie van OCenW

State of the ART

Noord-Nederland

17 december 2002

**Luchiena Lanjouw
Nicolette Klein Bleumink**

Inhoudsopgave	State of the Art Noord-Nederland	
Inleiding		3
1. Korte demografische en sociaal geografische schets van het Noorden		5
2. Cultuurbeleid van de vijf noordelijke overheden		9
2.1. Cultureel Kompas voor het Noorden		9
2.2. Afzonderlijke aspecten cultuurbeleid per discipline		10
3. Culturele infrastructuur		17
3.1. Rijksgesubsidieerde instellingen		17
3.2. Noordelijke instellingen		23
3.3. Schematisch totaaloverzicht noordelijke culturele infrastructuur		26
3.4. Samenvatting culturele infrastructuur		30
4. Conclusies		31
Bijlagen		
1. Overzicht gesprekspartners i.h.k.v. 'State of the Art'		33
2. Achtergrondcijfers sociaal geografische en demografische gegevens		34
3. Overzicht toekenningen landelijke fondsen in 2001		35
4. Overzicht uitgangspunten cultuurbeleid vijf noordelijke overheden		36

Inleiding

In IPO/VNG/OCenW verband is in het voorjaar van 2002 afgesproken dat ieder landsdeel een zogeheten 'State of the Art' zal aanleveren. Hierin wordt volgens een overeengekomen stramien de culturele infrastructuur en daarmee het klimaat van het betreffende landsdeel geschetst. De visie voor de toekomst wordt in maart door de noordelijke overheden in een aparte notitie aan het Ministerie van O,CenW aangeboden.

Het culturele klimaat van Nederland is meer dan een optelsom van alle culturele klimaten in de afzonderlijke steden en regio's. Het gezamenlijk beleid van rijk, provincies en gemeenten behelst derhalve niet alleen beleid voor individuele kunstenaars en culturele instellingen, maar ook beleid ten aanzien van de kwaliteit van het culturele leven als geheel.

In het kader van de bestuurlijke verhoudingen tussen rijk en landsdeel gaat het er niet alleen om hoe te komen tot een erkenning van wederzijdse verantwoordelijkheden en verdeling van taken, maar ook hoe een grotere onderlinge versterking kan plaatsvinden, uitgaande van eigen beleidsopvattingen en eigen verantwoordelijkheden van de partners.

Deze 'State of the Art' behelst een beschrijving van de regionale culturele infrastructuur van een landsdeel (in dit geval het Noorden). De beschrijving bestaat uit de volgende onderdelen:

- korte demografische en sociaal-geografische schets van de gemeenten Groningen en Leeuwarden en van de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen;
- uitgangspunten van het cultuurbeleid van de vijf noordelijke convenantpartners;
- bestaande culturele voorzieningen en activiteiten (culturele infrastructuur);
- witte vlekken in de culturele voorzieningen en activiteiten;
- gebruik van de landelijke fondsen.

Voor de State of the Art van het Noorden is gekozen voor een praktische opbouw van het rapport en de overzichten van de uitgangspunten cultuurbeleid en het gebruik van de landelijke fondsen opgenomen in de bijlagen.

In de nota 'In breder verband' presenteerde het Noorden zich voor het eerst gezamenlijk op cultuurgebied. Deze nota verscheen in 1996 en gaf een overzicht van de inspanningen van de afzonderlijke noordelijke overheden. In de daaropvolgende periode werkten de noordelijke overheden op specifieke punten samen.

Op basis van het convenant dat de vijf partners sloten met het ministerie van OCenW in 1997, is maart 1999 als volgende stap het zogeheten 'Cultureel Kompas voor het Noorden' opgesteld. Hierin werden de culturele ambities van het Noorden voor de periode 2001-2004 beschreven. Het accent lag hierbij op zaken die qua aard en omvang een noordelijke benadering vroegen.

In hoeverre de ambities die in deze nota werden geformuleerd, zijn verwezenlijkt, is beschreven in hoofdstuk 2 van dit rapport.

De noordelijke overheden werken momenteel op een aantal belangrijke punten reeds intensief samen. Zo is er, in het kader van de versterking van de noordelijke infrastructuur, het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek in het leven geroepen. In dit "Fonds" wordt door alle overheden een bedrag gestort. Ook werken de noordelijke overheden samen op het gebied van archeologie, in de vorm van het Noordelijk Archeologisch Depot (in Nuis) en in het Noordelijk Audiovisueel Archief (NAVA te Groningen).

In de voorbereidingen voor het Cultuurconvenant 2005-2008 is men opnieuw gezamenlijk gekomen tot een visie onder de titel: "Cultuur in het Noorden: Voor Kwaliteit en Ontwikkeling (2005-2008)". Deze visie is inmiddels besproken met een grote vertegenwoordiging van het noordelijke culturele veld op 20 september 2002 te Assen. Op deze bijeenkomst bleek onder meer dat er grote behoefte is van het veld om vaker bijeen te komen. Op 15 november 2002 is, als eerste aanzet daartoe, een informatiebijeenkomst over het Fonds voor Podium Programmering en Marketing (FPPM) in het Provinciehuis te Groningen georganiseerd. Het is de bedoeling dat de visie eind maart 2003 aan de staatssecretaris wordt gepresenteerd.

Het materiaal voor dit rapport is verzameld door middel van deskresearch en interviews. Er zijn veertien gesprekspartners (zie bijlage 1) door vertegenwoordigers van de noordelijke overheden geselecteerd. Zij zijn geïnterviewd aan de hand van semi-gestructureerde vragenlijsten.

Voorafgaand aan deze gesprekken zijn de uitgangspunten van het huidige cultuurbeleid van de afzonderlijke noordelijke overheden intensief besproken met de beleidsmedewerkers cultuur. Met behulp van desk research zijn de inventarisaties van de huidige culturele infrastructuur, de statistische gegevens en het noordelijk gebruik van de landelijke fondsen tot stand gekomen.

In het navolgende komen de convenantpartners telkens in alfabetische volgorde aan de orde, dat wil zeggen: gemeente Groningen, gemeente Leeuwarden, provincie Drenthe, provincie Fryslân, provincie Groningen.

1. Korte demografische en sociaal geografische schets van Het Noorden

Gebiedsbeschrijving

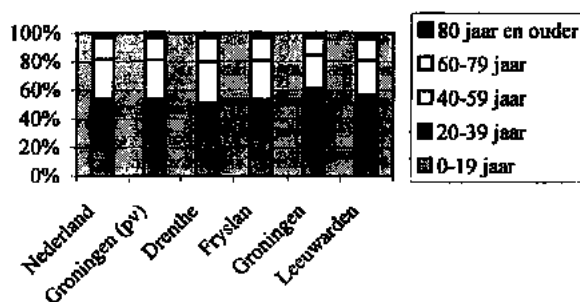
Het landsdeel 'Noord' kenmerkt zich door rust en ruimte in een landschappelijke en deels verstedelijkte omgeving (met meer dan 1.500 inwoners per vierkante kilometer). In Drenthe woont 8% in stedelijk gebied, in Fryslân 21% en in de provincie Groningen 30%. De belangrijke plaatsen voor Drenthe zijn: Emmen, Assen, Meppel en Hoogeveen. Voor Fryslân: Leeuwarden, Sneek, Drachten, Harlingen en Heerenveen. In de provincie Groningen zijn de belangrijke stedelijke kernen: Groningen, Hoogezand, Stadskanaal, Winschoten, Delfzijl, Appingedam, Veendam en Leek.

De bedrijvigheid¹ is met name geconcentreerd in bovengenoemde verstedelijkte kernen. De economische structuur van de noordelijke provincies wordt gekenmerkt door een oververtegenwoordiging van langzaam groeiende sectoren als landbouw en industrie en een ondervertegenwoordiging van de snelgroeiende dienstensectoren. De werkloosheid was in 2001 volgens CBS-cijfers in Drenthe 5,6%, in Fryslân 4,6% en in Groningen 5,9% tegenover het landelijke percentage van 3,9%. In bijlage 2 zijn de achtergrondgegevens opgenomen.

De ontwikkelingen op gemeenteniveau laten sterke verschillen in het Noorden zien. De gemeenten langs de waddenkust en in noordoost Groningen worden gekenmerkt door een lage of zelfs negatieve bevolkingsgroei. De groeiende gemeenten zijn juist in het zuidwesten te vinden. De bevolkingsgroei in de Friese gemeenten wordt vooral veroorzaakt door natuurlijke aanwas, terwijl in de Drentse gemeenten immigratie de belangrijkste factor is.

Inwoners

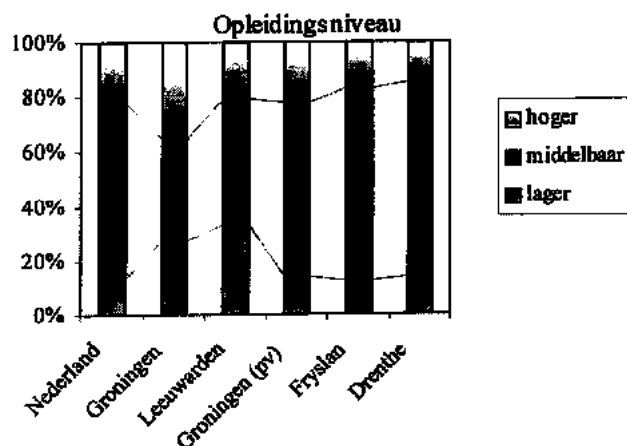
Uit grafiek 1 blijkt dat 0-19 jaar en 40-59 jaar ondervertegenwoordigd zijn in de gemeenten Groningen en Leeuwarden. De groep 60-79 jaar is daarnaast in de gemeente Groningen ondervertegenwoordigd terwijl deze groep in het Noorden verder boven het gemiddelde scoort. In de provincie Groningen, gemeente Groningen en gemeente Leeuwarden is de groep 20-39 jaar groot tot zeer groot. De provincie Fryslân volgt het Nederlands gemiddelde. In de provincie Drenthe is de groep 40-59 jaar het grootst in het Noorden en ook ten opzichte van het Nederlands gemiddelde. In het gehele Noorden doet vergrijzing zich voor.

Grafiek 1. % verdeling leeftijden van inwoners

¹ Bron: Regionaal Economische Verkenningen 2002, Groningen, Fryslân en Drenthe, Vakgroep Algemene Economie Rijksuniversiteit Groningen, drs. T.M. Stelder.

Het gemiddelde opleidingsniveau van alle inwoners is buiten de stedelijke kernen laag². In de stedelijke kernen met uitzondering van de stad Groningen onder het gemiddelde van Nederland. De stad Groningen heeft een hoog gemiddeld opleidingsniveau, dit komt door de vestiging van de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool.

Grafiek 2. % verdeling opleidingsniveau inwoners
Bron: Statline, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2001

De prognose van de bevolkingstoename kent een langzame groei.

Prognoses bevolkingssomvang	Basis	2010	% stijging
Gemeente Leeuwarden (bron: Bijlage A.1, Fryslân in cijfers 2001)	90.238	95.389	5,7%
Gemeente Groningen (bron: DIA/GIC, 2002)	175.297	183.323	4,58%
Provincie Drenthe (bron: Drenthe in cijfers, editie 2002, provincie Drenthe)	469.800	491.000	4,51%
Provincie Fryslân (bron Fryslân in cijfers 2001, provincie Fryslân)	623.769	650.326	4,25%
Provincie Groningen (bron: Provincie Groningen, bevolkingsprognose.cfr)	550.000	566.345	2,97%

Het besteedbaar inkomen van eenpersoonshuishoudens in de provincie Groningen is hoger dan het Nederlands gemiddelde. Daarentegen zijn de besteedbare inkomens van de meerpersoonshuishoudens in Fryslân en Drenthe hoger dan het Nederlands gemiddelde.

Gemiddeld besteedbaar inkomen van personen in euro

Bron: Statline, Centraal Bureau voor de Statistiek 1999

* 1000 euro	15-24 jaar	25-44 jaar	45-64 jaar	65 jaar en ouder
Nederland	10,4	8,9	17,9	13,3
Drenthe	9,8	8,8	17,1	12,6
Fryslân	9,3	9,0	16,8	12,4
Groningen	9,5	8,1	17,1	12,1

² Bron: Kompas voor het Noorden, ruimtelijk-economisch ontwikkelingsprogramma Noord-Nederland 2000 - 2006

Gemiddeld besteedbaar inkomen van huishoudens in euro			
* 1000 euro	Eenpersoons huishouden	Meerpersoons Huishouden Zonder kinderen	Meerpersoons Huishouden Met kinderen
Nederland	32,1	40,0	27,9
Drenthe	26,4	44,7	28,8
Fryslân	30,1	41,5	28,4
Groningen	35,3	39,8	24,9

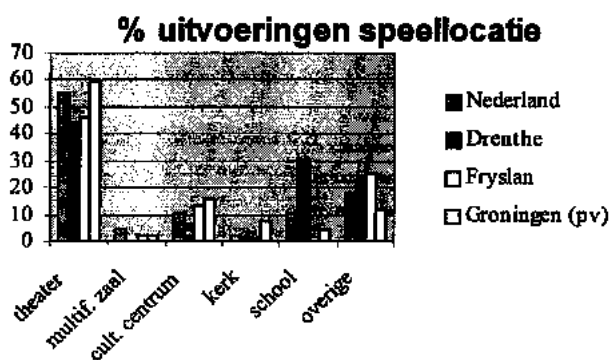
Kunst en Cultuur

In de stedelijke kernen is met name de culturele infrastructuur als podia, instellingen en gezelschappen te vinden. Statistisch zijn er weinig recente gegevens beschikbaar voor specifieke regio's als Noord Nederland. De meest recente gegevens op het gebied van cultuur bij het CBS zijn hieronder opgenomen.

Uit bijlage 1 blijkt dat het percentage noordelijke toekenningen van het totale aantal toekenningen in het jaar 2001 van landelijke fondsen als het VSB fonds, Het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Fonds voor de Amateurkunst (FAK 2000) 10 – 12% is. Van de St. Doen, VandenEnde Foundation, Fonds voor de Podiumkunsten (FPK 2000), Mondriaan Stichting en het Fonds voor de Letteren is het deel noordelijke aanvragers 3 – 5% van de totale toekenningen.

Podiumkunsten

Uit onderstaande grafiek 3 blijkt dat in de provincie Groningen procentueel meer voorstellingen in een theaterzaal spelen dan het gemiddelde Nederlandse percentage en dat in de provincie Drenthe procentueel veel voorstellingen op scholen spelen.

Uitgaven Cultuur per inwoner 1999

Bron: De provincies, cultuurbeleid versterkt. Van Deijck-Hofmeester en Raijmakers, 1999

	Uitgaven cultuur per inwoner	Uitgaven cultuur per inwoner
Drenthe	f 54,47	€ 24,72
Fryslân	f 60,20	€ 27,32
Groningen	f 47,23	€ 21,43
Nederland	f 33,43	€ 15,17

Het Noorden geeft dus relatief veel uit aan cultuur per inwoner. Alle provincies geven veel uit aan: omroepen, bibliotheekwerk, musea en beeldende kunst. Provincie Drenthe geeft daarnaast veel van haar budget uit aan behoud cultureel erfgoed en cultuureducatie. Provincie Groningen aan: monumenten, cultuurtoerisme en cultuureducatie. De provincie Fryslân heeft het grootste totale cultuurbudget en besteedt grote delen van haar budget aan: Regionale cultuur en geschiedenis, amateurkunst en podiumkunsten.

2. Cultuurbeleid van de vijf noordelijke overheden

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de aspecten van het cultuurbeleid van de noordelijke overheden, die van belang zijn voor het schetsen van de culturele infrastructuur. De basis voor deze opsomming is gelegen in de uitgangspunten cultuurbeleid van alle afzonderlijke overheden. Bijlage 4 vat een overzicht van deze uitgangspunten cultuurbeleid samen.

In het 'Cultureel Kompas voor het Noorden' hebben de noordelijke overheden hun gezamenlijke ambities verwoord voor de periode 2001-2004 die we hieronder noemen.

Vervolgens, in paragraaf 2.2., is een indeling per discipline gemaakt van die aspecten van het cultuurbeleid die illustratief zijn voor die uitgangspunten.

2.1. Cultureel Kompas voor het Noorden

In het 'Cultureel Kompas voor het Noorden', dat is vastgesteld in maart 1999, hebben de noordelijke convenantpartners hun culturele ambities voor de periode 2001-2004 verwoord. Daarbij lag het accent op zaken die qua aard en omvang een noordelijke benadering vroegen.

In dit Kompas zijn de volgende ambities geformuleerd voor die periode:

1. jongeren inspireren tot cultuurdeelname (actief of receptief) door voorwaarden hiervoor te scheppen;
2. toegankelijkheid en gebruik van het cultureel erfgoed versterken;
3. versterking van het klimaat van beeldende kunst en vormgeving;
4. versterking van de noordelijke festivalstructuur en stimulering van het cultureel ondernemerschap.

Realisatie ambities Cultureel Kompas

Met betrekking tot de eerste ambitie kan worden geconstateerd dat in het kader van Cultuur en School en Cultuurbereik talloze projecten worden ondersteund. Verder is ten behoeve van de vergroting van het noordelijk jeugdtheateraanbod besloten om twee gezelschappen vanuit het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek een bijdrage te geven. Ook De Noorderlingen wordt vanuit het Noorden gefinancierd.

Bij de tweede ambitie kan de realisatie en het samenstellen van lokaal historisch filmmateriaal genoemd worden. Verder is men in het gehele Noorden bijna klaar met de museumregistratie en ontsluiting van deelcollecties d.m.v. Musip en wordt de digitalisering van de beeldende kunstenaarsdocumentatie beter op elkaar aangesloten. In het project Erfgoed Bereikbaar wordt getracht de archeologische rijkdom in te zetten ten behoeve van cultuureducatie en cultuurtoerisme. Deze plannen worden gezamenlijk met het rijk ontwikkeld.

De gemeenschappelijke inspanningen hebben geresulteerd in de ontsluiting van historisch materiaal via digitalisering onder andere bij de verschillende archieven, Frysk Argyfnet en in het gezamenlijke noordelijk project NAVA (Noordelijk Audiovisueel Archief).

De versterking van het klimaat van beeldende kunst en vormgeving wordt ook met name vanuit de Actieprogramma's Cultuurbereik ondersteund. Vanuit de achtergrond van het Cultureel Kompas voor het Noorden wordt ingezet op literaire en culturele prijzen, zoals de vormgevingsprijs, de Nacht van de Architectuur, maar ook aandacht voor de culturele planologie, zoals Belvedere. De digitalisering van de beeldende kunstenaarsdocumentatie is gerealiseerd.

De vierde ambitie is grotendeels gerealiseerd door het oprichten van het Noordelijk Programma Artistiek Dynamiek (NPAD). Binnen dit programma, waaraan alle convenantpartners bijdragen, zijn tot 2005 onder meer gelden vrijgemaakt voor het Noordelijk Film Festival, het Festival Vrouwenfilms Claire Obscur, het Internationaal Poppenspel Festival en De Zomertrek. Daarmee geeft het Noorden aan dat het de positieve waardering door de Raad voor Cultuur voor een aantal initiatieven wil ondersteunen, ook waar geen rijkssubsidie tegenover staat. Verder heeft het Noorden zelf uit eigen middelen

“extra” ondersteuning voor Noorderlicht, Oerol, Noorderzon en Delfsail uitgetrokken, maar ook voor eenmalige projecten als Blue Moon, Via Dorkwerd en het Cultureel programma van de Giro d’Italia. Tot slot financieren de Noordelijke overheden vanuit het NPAD ook bijzondere projecten van een aantal rijksgefinancierde instellingen in het Noorden (NNO, NNT en Galili Dance).

2.2. Afzonderlijke aspecten cultuurbeleid per discipline

In onderstaande opsomming worden per discipline die beleidsmatige aspecten genoemd, die de uitgangspunten cultuurbeleid van de afzonderlijke overheden illustreren.

De indeling in disciplines is gebaseerd op het model van Cor Wijn (1996). Dit model wordt in hoofdstuk 3 gehanteerd voor de inventarisatie van de culturele infrastructuur in het Noorden.

Aan de indeling in zes disciplines van Wijn hebben wij nog een zevende toegevoegd: ontwikkelings-mogelijkheden en cultuureducatie. Alvorens tot een beschrijving per discipline over te gaan nog een opmerking: in het cultuurbeleid van de verschillende overheden is participatie een belangrijk onderdeel. In het kader van dit rapport hebben wij geen onderzoek gedaan naar de stand van zaken en/of de voortgang op dit terrein. Dit onderzoek wordt verricht door de opleiding Kunst en Kunstbeleid van de Rijksuniversiteit Groningen.

Het terrein van de cultuur wordt onderverdeeld in de volgende zeven disciplines:

1. **Podiumkunsten:** professionele podiumkunst-gezelschappen, festivals en producties en afnemers (van kleine zaal tot festivalterrein) op het gebied van de podiumkunsten (theater, muziek en dans + mengvormen daarvan);
2. **Beeldende kunst en bouwkunst:** vormgeving van de openbare ruimte, aanwezigheid van tentoonstellingsruimte, opleiding en stimulering voor beeldend kunstenaars en bouwkunstenaars;
3. **Behoud cultureel erfgoed:** cultuurbehoud, monumentenzorg, behoud en beheer van archieven en uiteenlopende musea;
4. **Film/Nieuwe media:** aanbod en afname van artistiek waardevolle films. Nieuwe media nemen in het kunstenveld een steeds belangrijker plaats in, zowel ontwikkelen en presentatie van nieuwe mediakunst als het meer en meer gebruik maken van gedigitaliseerde informatie door kunstinstellingen en –organisaties;
5. **Media en letteren:** radio, televisie, de publieke omroep. Letterkunde staat voor literaire activiteiten, beurzen en opdrachten aan schrijvers en de bibliotheek.
6. **Amateurkunst en kunstzinnige vorming:** provinciale steunfunctie-instelling, uitvoeringen van amateurs, pluriform cursusaanbod
7. **Ontwikkelingsmogelijkheden en cultuureducatie:** kunstvakopleidingen, mbo- en hbo-opleidingen, samenwerkingsverbanden. Cultuureducatie: steunfunctie-instellingen e.d.

2.2.1. Podiumkunsten

Het Noorden telt een aantal professionele podiumkunstgezelschappen, dat (mede) door het Rijk wordt ondersteund. In de gemeente Groningen hebben zes gezelschappen, twee productiecentra en twee festivals hun standplaats. Fryslân huisvest een gezelschap en twee festivals. Een festival is in Gronings en Fries. Hoewel de meeste hun standplaats in Groningen hebben, strekt het werkgebied van de gezelschappen zich uit over het gehele Noorden of zelfs heel Nederland. In hoofdstuk 3 wordt de huidige stand van zaken van deze gezelschappen kort besproken.

Het is de wens van de noordelijke overheden, maar ook vooral van de noordelijke podiumkunstgezelschappen en festivals, dat het productieklimaat in het Noorden wordt versterkt. Dit kan enerzijds door het vergroten van de zichtbaarheid van kwalitatief hoogwaardige en vernieuwende cultuur, onder andere door stimulering van bestaande culturele topinstellingen en bijzondere culturele festivals. Anderzijds kan dit door het verbeteren van randvoorwaarden door te investeren in en bij te dragen aan de harde

infrastructuur (gebouwen en werkplaatsen) en door te investeren in zachte infrastructuur, zoals kunstvakopleidingen.

Sinds november 2001 is het project 'Station Noord' in het Noorden van start gegaan. Dit samenwerkingsverband tussen het Noord Nederlands Toneel, Theater De Citadel, Tryater, het Grand Theatre en De Noorderlingen biedt jonge, net afgestudeerde podiumkunstenaars de kans om in voorstellingen van twee van de samenwerkingspartners te spelen en eigen voorstellingen te maken en te presenteren. Het gaat hierbij in eerste instantie om twee à drie theatermakers per jaar.

Bij de provincie Groningen verscheen in 2002 het 'Actieplan Culturele Infrastructuur Stad Groningen', met als hoofddoel het beter benutten en verbreden van de culturele functies in de stad Groningen, zodanig dat wordt bijgedragen aan een aantrekkelijk woon-, vestigings- en bezoekersklimaat. Het versterken van de infrastructuur kan meer uitingsvormen van hoogwaardige kwaliteit opleveren, waardoor de positie van de stad als centrum voor cultuur in de provincie in verschillende opzichten versterkt kan worden.

Met betrekking tot de 'harde infrastructuur' is vermeldenswaard dat de stad Groningen op dit moment bezig is om de bouw en exploitatie van een nieuw theater te onderzoeken, terwijl men in Leeuwarden inzet op een stevige infrastructuur voor de popmuziek, met een herkenbaar kernpodium (Theater Romein). In het gehele Noorden wordt ingezet op het realiseren en uitbouwen van podia, die als broedplaatsen voor talent en dienstverlening aan de popwereld fungeren.

In de huidige cultuurnotaperiode zetten de vijf convenantpartners alle sterk in op festivals, omdat zij een verrijking vormen van het culturele aanbod en bovendien succesvolle afnamepunten voor traditionele en nieuwe vormen van kunst zijn. Festivals trekken een breed publiek uit alle lagen van de bevolking.

De gemeente Groningen kiest voor het investeren in een beperkt aantal festival van hoge kwaliteit. De gemeente Leeuwarden en de provincie Fryslân hebben een gezamenlijk convenant gesloten onder de noemer 'Leeuwarden Festivalstad 2001 – 2004'. In het kader van dit programma wordt een tiental culturele manifestaties c.q. festivals ondersteund, zoals het Frysk Korenfestival.

In het Noorden is besloten om via het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek in de provincie Drenthe een zevental festivals structureel te ondersteunen. De provincie Drenthe ondersteunt de festivals en er is een speciale festivalcoördinator aangesteld.

De noordelijke overheden onderkennen het belang om te zoeken naar podia waar nieuwe vormen van cultuur volwaardig tot hun recht komen, podia die kleinschalig zijn en dicht bij de mensen staan. In het Noorden zijn goed geoutilleerde podia dun gezaaid. Het is daarom van groot belang dat tijdelijke podia, zoals festivals, worden versterkt omdat zij een belangrijke impuls geven aan het cultuurbereik in het Noorden.

2.2.2. Beeldende kunst, architectuur en vormgeving

De Centra Beeldende Kunst in Drenthe en Fryslân hebben onlangs een nieuwe impuls gekregen doordat zij in een nieuw onderkomen zijn ondergebracht, waar ook de tentoonstellingsfunctie beter kan worden uitgeoefend. Het CBK in Groningen heeft een nieuw beleidsplan geschreven, waarin een uitdagende koers is geformuleerd die de positie van de beeldende kunst en het maatschappelijke debat erover veel nadrukkelijker naar voren brengt.

Het Groninger Museum heeft de in zijn eigen beleidsplan geformuleerde ambities ruimschoots gerealiseerd. De ingrijpende interne reorganisatie werd binnen zeer korte termijn afgerond, bezoekersstreefaantallen werden ruimschoots gehaald en het tentoonstellingsbeleid werpt zijn vruchten af. De profilering van de collecties en presentaties van het Groninger Museum wordt door de gemeente en provincie Groningen structureel ondersteund.

Het Drents Museum richt zich naast archeologie op de kunst rond 1900 en hedendaagse figuratieve kunst uit Noord-Nederland. Het museum legt daarbij ook relaties met particuliere en bedrijfscollecties.

Het Fries Museum (gefuseerd met het Prinsessehof) richt zich op eigentijdse beeldende kunst met name grafiek en profileert zich daarnaast met historie.

De gemeenten ondersteunen kunstenaarsinitiatieven binnen hun beeldende kunstbeleid, omdat op deze manier onconventionele initiatieven en jonge kunstdisciplines de ruimte wordt geboden. In het gehele Noorden vormt het 'Artist-in-Residence-concept' een integraal onderdeel van beleid.

Rondom is stimulering van de kwaliteit van de openbare ruimte een belangrijk item. De betekenis van kunst en cultuur moet net zo zwaar wegen voor de fysieke en economische ontwikkeling van het Noorden in de besluitvorming als de sociale component. Streven is bijvoorbeeld in de gemeente Leeuwarden een budget Stadsverfraaiing in te voeren, als aanvulling op de middelen die beschikbaar zijn op grond van de Percentageregeling Beeldende Kunst en Vormgeving. Er is een Masterplan "Cultureel Kwartier" opgesteld, dat de strategische kansen van het stadshart concretiseert en in een projectplan vertaalt.

Bij alle partners staat culturele planologie hoog op de agenda. Ten aanzien van kunst en vormgeving van de openbare ruimte wordt een integrale aanpak voorgestaan, waarbij al in de ontwerpfase wordt samengewerkt tussen stedenbouwkundigen, architecten, kunstenaars en vormgevers. Daarbij is met name in de provincie Groningen, maar ook elders, speciale aandacht voor jonge kunstenaars en staat de provincie ook open voor tijdelijke kunstopdrachten. Zo wil men daar opdrachtgevers in de provincie faciliteren, begeleiden en adviseren (via symposia, publicaties en anderszins) om te komen tot een grotere kwaliteit van de openbare ruimte. In de provincie Drenthe is een opdrachtcoördinator aangesteld die betrokken wordt in de startfase van beeldende kunstopdrachten en die actief mogelijkheden voor beeldende kunst in de openbare ruimte bij de realisatie van nieuwbouwwijken en infrastructurele werken opzoekt.

2.2.3. Behoud cultureel erfgoed

Het Noorden kent veel waarde toe aan het behoud van cultureel erfgoed. Niet alleen financieren alle provincies gezamenlijk het Noordelijk Audiovisueel Archief (NAVA), ook wordt door een gezamenlijke rijks- en provinciale bijdrage in het kader van 'Erfgoed Bereikbaar' het informatiecentrum van het Noordelijke Archeologisch Depot in Nuis gefinancierd. Daarmee is invulling gegeven aan de ambitie in het 'Cultureel Kompas voor het Noorden' (2001-2004). Andere aspecten als digitalisering en ontsluiting van collecties op het gebied van erfgoed en cultuurbehoud zijn in het huidige beleid van instellingen opgenomen. De archiefinspecties werken verder gezamenlijk bij het regisseren van de kwaliteitsverbetering van de archieven in het Noorden.

Bij de inrichting van de openbare ruimte willen de noordelijke overheden zo veel mogelijk landschappelijke, archeologische en monumentale waarden hierbij betrekken. Zo worden in de provincie Groningen aan monumenten nieuwe bestemmingen gegeven en in Fryslân is in 2001 het Steunpunt Monumentenzorg gerealiseerd. In beide provincies wordt bovendien een ontwikkelingstraject voor opleidingen in restauratie (met rijksmiddelen) gerealiseerd voor de periode tot en met 2005. In de provincie Groningen is, naar Amsterdams voorbeeld, de eerste provinciedekkende NV Groninger Monumenten Fonds opgericht. Terwijl in de provincie Drenthe sinds enkele jaren een brede instelling voor cultureel erfgoed, Drents Platform actief is. Naast de zorg voor monumenten, archeologie, historie en musea richt deze instelling zich op moderne architectuur.

Voor wat betreft de documentatie kan niet onvermeld blijven dat in 2000 het Anna Blamanhuis in Leeuwarden is gefuseerd met Homodok en het Lesbisch Archief Amsterdam. De daaruit voortvloeiende stichting IHLIA is thans gevestigd op twee locaties. De overheden

zijn van mening dat de vestiging in Leeuwarden (het Anna Blamanhuis) in het Noorden gehuisvest dient te blijven.

In de voorlichting over archeologie is het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis een spil. Dit depot wordt uitgebouwd tot volwaardig informatiecentrum. Per 1 augustus 2002 is een archeoloog als beheerder aangesteld, mede om toegang voor publiek mogelijk te maken. Daarnaast heeft het nationale en grensoverschrijvende NHI (Nationaal Hunebedden Informatiecentrum) in Borger, dat binnen enkele jaren zal uitgroeien tot het Nationaal Hunebedmuseum, een belangrijke taak op dit terrein. Het museum is gesitueerd bij het grootste hunebed van West-Europa.

De provincies Groningen en Fryslân zijn bezig om de zogeheten archeologische steunpunten uit te breiden; een netwerk van kleine informatiecentra, met als uitgangspunten landschap en archeologie. In de provincie Fryslân zijn in de periode 2000-2002 vier archeologische steunpunten gerealiseerd, met daarbij digitale en internetverbeelding van archeologie in en om drie archeologische steunpunten. Ook is er een Friese archeologische monumentenkaart geproduceerd en een cultuurhistorische kaart. In de provincie Groningen is het eerste archeologische steunpunt (in Warffum) gerealiseerd. In de provincie Drenthe wordt het provinciaal omgevingsplan met daarin de archeologische monumenten kaart en de cultuurhistorische waardenkaart vernieuwd, waarbij de aandacht voor cultuurhistorie is vergroot.

Op dit moment wordt enerzijds gewerkt aan het beter in beeld brengen van de collecties van alle musea op het gebied van cultuurbehoud en cultureel erfgoed in het Noorden en anderzijds aan een betere museumstructuur. De grote provinciale musea zetten in op hun educatieve taken, zo heeft het Fries Museum een grote impuls aan het onderdeel educatie gegeven door het benoemen van drie educatief medewerkers.

Op 1 april 2001 zijn Nationaal Keramiekmuseum Het Prinsessehof (ondersteund door Rijk en de gemeente Leeuwarden) en het door de provincie Fryslân gesubsidieerde Fries Museum gefuseerd. Beide musea hebben hun eigen identiteit behouden.

Met betrekking tot het beter zichtbaar maken van cultureel vermogen zijn de musea in Noord Nederland in de huidige cultuurnotaperiode in de gelegenheid om te voldoen aan de basiseisen die aan toetreding tot het Museumregister worden gesteld.

In alle drie de provincies wordt een actief taalbeleid gevoerd, voor wat betreft het Nedersaksisch Drents, Gronings en Stellingwerfs. Een leerstoel Gronings aan de RuG, drie provinciale streektaalinstellingen, Drentse Toal, de Stellingwarver Schrieversronte en het Buro Groninger Taal en Cultuur zijn hiervan slechts voorbeelden.

Het Fries als tweede rijkstaal is natuurlijk sterk bepalend voor de structuur van voorzieningen en instellingen die onder verantwoordelijkheid van deze regionale overheid vallen. Daarbij valt te denken aan Tryater, Fryske Akademy, het Letterkundich Museum (onderdeel van Tresoar), alsmede aan verschillende tijdschriftuitgaven etc. Het zijn die instellingen die het cultureel klimaat mede gestalte geven. De gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van Rijk en Provincie is geformaliseerd in de bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur (2001-2010), waarbinnen de verantwoordelijkheden voor die instellingen nader worden omschreven. Het belang van behoud en actief stimuleren van de talen die naast het Nederlands in Noord Nederland gesproken worden, betekent daarmee een extra cultuurdimensie en ook een verantwoordelijkheid voor de overheden. Deze specifieke talige positie geeft het Noorden zijn eigen kleur en identiteit.

Film/Nieuwe media

Tot nu toe is het aantal Noordelijke filmproducties dat buiten het landsdeel doorbreekt gering te noemen. Landelijk gezien breekt er een trend aan van filmproducties die het leven buiten de Randstad centraal stellen.

In Leeuwarden is gevestigd het Centrum voor Film in Fryslân, een organisatie die zelfs landelijk uniek is. Deze stichting exploiteert naast het Leeuwarder Filmhuis, het Fries Filmarchief en bedient het Fries Filmcircuit met vertoningsplaatsen voor kwaliteitsfilm in de hele provincie en treedt op als distributeur en coproducent van Friese films.

Een belangrijke activiteit van het centrum is het jaarlijks terugkerende Noordelijk Film Festival. Dit festival heeft uitstraling voor het gehele Noorden en wordt daarom ondersteund vanuit het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek.

Ook in de stad Groningen vervullen Filmhuis Images en kleine filmhuizen (USVA, Simplon) een belangrijke functie als centrum voor de artistiek hoogwaardige film, terwijl in Drenthe het jaarlijkse Festival Vrouwenfilms Claire Obscur wordt gehouden. Clair Obscur kenmerkt zich door een groeiende stroom bezoekers en wordt mede gefinancierd vanuit het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek.

Op het gebied van nieuwe media is er het jaarlijkse festival MediArt in Leeuwarden en in Groningen is er in de zomer van 2002 samen met het Media Initiatief Groningen en particuliere investeerders een media-pand gerealiseerd in de oude Puddingfabriek. Pavlov Media heeft zich daar inmiddels gevestigd, evenals een negental andere kleine bedrijven op het gebied van multimedia.

Steeds meer jongeren dingen mee naar de prijs van "Videoclip van het Jaar" bij Synchron, dat onder verantwoordelijkheid van de NHI (Nieuwe Hanze Interregio) wordt uitgevoerd. Mediadeskundigen uit Groningen en Oldenburg verlenen bijstand.

2.2.4. Media en letteren

In de huidige kunstenplanperiode was de herstructurering van het bibliotheekbeleid niet voorzien. Inmiddels loopt deze herstructurering in het hele Noorden volgens verwachting.

In 2000 is de fusie tussen de Openbare Bibliotheek Groningen (OBG) en de Provinciale Bibliotheekcentrale (PBC) rondgekomen onder de naam Biblionet. Groningen is met deze fusie de enige provincie waar een volledig dekkend netwerk van bibliotheekvoorzieningen bestaat. In de andere provincies wordt hard gewerkt aan een nieuwe structuur voor de openbare bibliotheken.

In de provincie Fryslân is men in het kader van de bibliotheekvernieuwing bezig met het project 'Biblioteek fan Moarn'. Dit project bevindt zich in de overgangsfase van voorbereiding naar implementatie. Daarnaast is een fusie gaande tussen het FLMD (Frysk Letterkundich Museum en Dokumintaasjesintrum), het Ryksargyf en de provinciale bibliotheek sinds 1 september 2002 onder de naam 'Tresoar', waarbij er extra aandacht is voor educatieve en publiekstaken. Het proces zal in 2004 zijn afgerond en er zal dan een nieuw Fries bibliotheeknetwerk zijn gevormd.

Alle drie provincies ondersteunen een regionale omroep, respectievelijk RTV Drenthe, Omrop Fryslân en RTV Noord. De gemeenten Groningen en Leeuwarden ondersteunen de lokale omroepen Oog TV/radio en Mercurius, maar ook in Drenthe (lokale omroep Assen etc.) zijn meerdere omroepen die een (semi)structurele subsidierelatie met een of meer gemeenten onderhouden. Omrop Fryslân vervult een unieke positie, het heeft een landelijke uitzending en verzorgt, mede met omvangrijke financiële steun van de provincie Fryslân, Friese Filmproducties. Door haar sterke oriëntatie op publiek en ervaring als regionale tv-zender, heeft Omrop Fryslan zich een duidelijke plaats weten te veroveren. Aanvragen bij het landelijke fonds COBO worden daardoor gehonoreerd.

2.2.5. Amateurkunst en kunstzinnige vorming

In het Noorden zijn vier steunfunctie-instellingen op het gebied van amateurkunst, kunstzinnige vorming en cultuureducatie: Kunst & Cultuur Drenthe, Keunstwurk, Kunstencentrum Groningen en het IVAK (Delfzijl). Behalve het aanbieden van cursussen en

opleidingsmogelijkheden spelen zij ook een bindende, begeleidende en voorwaardenscheppende rol in het amateurkunstenveld. Naast deze steunfunctie-instellingen is er een redelijk pluriform cursusaanbod voor amateurs te vinden in de diverse muziekscholen en (lokale) kunstencentra.

Het Kunstencentrum Groningen en Kunstwurk hebben recent een reorganisatieproces achter de rug om flexibeler en marktgerichter te kunnen inspelen op ontwikkelingen in het veld.

Ook merken we op dat amateurs in het Noorden meer ruimte hebben gekregen, zo is in de gemeente Groningen in de huidige beleidsperiode de subsidieregeling voor amateurs aangepast, zodat grotere groepen amateurs hiervan gebruik kunnen maken.

De culturele voorziening voor de stad Leeuwarden, Parnas, heeft haar vleugels nog meer uitgeslagen naar de wijken en wil in samenwerkingsverbanden een initiatiefrijke partner zijn voor verdere ontwikkeling van de (amateurstische) kunstbeoefening in de stad.

2.2.6. Ontwikkelingsmogelijkheden en cultuureducatie

De door het rijk gefinancierde herstructurering van het kunstvakonderwijs heeft inmiddels nagenoeg haar beslag gekregen. De verschillende kunstvakopleidingen gaan samenwerken in zes clusters. De Hanzehogeschool Groningen en de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden vormen één van die zes regionale onderwijsclusters.

Behalve het Noord Nederlands Conservatorium en de Academie voor Beeldende Kunst Minerva (beide gevestigd in de stad Groningen) zijn er in het Noorden nog diverse andere ontwikkelingsmogelijkheden. In het Frank Mohrinstituut zijn de vervolgopleiding schilderkunst en de tweede fase-opleiding nieuwe media (Media GN) ondergebracht. Met ingang van seizoen 2002/2003 is daarnaast ook de tweede fase-opleiding theatervormgeving van start gegaan. De vooropleiding Dansacademie in samenwerking met Lucia Marthas start januari 2003.

Bij de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden is een hbo-opleiding tot docent drama en de Christelijke Hogeschool Noord Nederland biedt op hbo-niveau een opleiding Media & Entertainment Management aan.

Op mbo-niveau is er bij het Friesland College de opleiding Theatertechniek en de opleiding Dans in Heerenveen. Bij de Friese Poort is er de richting Sociaal Cultureel werker Theater, die als een vooropleiding kan worden beschouwd voor onder meer docent Drama, Theaterschool etc.

Het is de bedoeling dat met ingang van seizoen 2003/2004 in Leeuwarden onder de vlag van de Hanzehogeschool de 'Academie voor Popmuziek en Media' van start gaat.

Op het gebied van cultuureducatie hebben alle vijf de convenantpartners (en de gemeente Emmen) plannen ontwikkeld binnen het kader van de Actieprogramma's Cultuurbereik. Monitoring en ondersteuning van gezamenlijke projecten vindt plaats naast afstemming over projecten.

De gemeente Groningen wil specifiek investeren in de kansen, mogelijkheden en potentie van jong en nieuw talent. Instellingen die deze doelgroep een platform bieden in de stad, worden ondersteund. In het kader van een landelijke pilot wordt jong (allochtoon) talent opgespoord en begeleid bij de ontwikkeling.

De provincie Groningen participeert in de pilot en in het Actieprogramma Culturele Diversiteit van de gemeente Groningen, zodat ook vindplaatsen van jong allochtoon talent en presentatieplekken in de ommelanden bij het project betrokken worden. Ook binnen de Regionale Cultuurplannen zijn er specifieke projecten die gericht zijn op de culturele rijkdom van jongeren en culturele minderheden.

De gemeente Leeuwarden heeft onder haar regie een Platform Kunstmenu geformeerd, dat als taak krijgt een breed kunstmenu te ontwikkelen voor basis- en speciaal onderwijs en te bewerkstelligen dat kunst- en cultuureducatie een meer structurele inbedding krijgen in het basis- en speciaalonderwijs. Samen met de provincie Fryslân zijn delen van het projectplan van de gemeente Leeuwarden opgenomen in het Provinciaal Actieprogramma Cultuurbereik.

Dit plan behelst onder meer: een jongerenplatform, 'Meet the Stars' (onderdeel van Noordelijk Film Festival) en 'De Jonge Jury' (gericht op leesbevordering). Fryslân zet in op een uitgebreide regeling voor productiehuizen, lokatietheaters en een uitbreiding van voorzieningen die talenten begeleiden, ook buiten de conventionele ontwikkelingsmogelijkheden.

Op het gebied van cultureel erfgoed is in Leeuwarden een landelijke pilot uitgevoerd in het kader van Cultuur en School. Deze pilot is onlangs afgerond. Op het gebied van educatie werkt het Fries Museum samen met andere erfgoedinstellingen via het educatief platform en de museumconsulent in Fryslân.

De provincie Drenthe investeert met name in activiteiten in het onderwijs (kunstmenu's, cultuurtrajecten, CKV-dagen, etc) in combinatie met een project waarbij het vervoer van leerlingen naar de culturele instellingen wordt georganiseerd. Leerlingen brengen in ieder geval tijdens hun basisschooltijd een bezoek aan het Drents Museum, het Herinneringscentrum Kamp Westerbork en een Drents theaters. Hiervoor is zeer veel animo.

3. Culturele infrastructuur

In paragraaf 3.1. worden alle instellingen kort beschreven die in de periode 2001-2004 door het rijk worden gefinancierd. Dit kan overigens ook door een ander ministerie zijn dan het ministerie van OCenW. De instellingen die voor meerdere jaren vanuit het Fonds voor Podium Programmering en Marketing of het Fonds voor de Podiumkunsten worden gefinancierd, beschouwen wij in dit verband ook als 'rijks gesubsidieerde' instellingen. De beschrijvingen van de instellingen bevatten nadrukkelijk geen artistiek oordeel, maar geven weer wat er op dit moment gaande is binnen deze instellingen en wat vanuit regionaal perspectief belangrijke aspecten van deze instellingen zijn. De nadruk in dit hoofdstuk ligt op inventarisatie.

In paragraaf 3.2. worden vervolgens de instellingen genoemd die van bijzondere betekenis zijn voor het noordelijke culturele veld. In deze cultuurnotaperiode worden deze instellingen veelal gefinancierd vanuit het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek.

3.1. Rijks gesubsidieerde instellingen

In onderstaand overzicht worden alle instellingen genoemd die in de huidige cultuurnotaperiode (mede) door het rijk structureel worden gefinancierd, op welke wijze dan ook. Voor onze opsomming is de volgorde aangehouden zoals genoemd bij het model van Cor Wijn: podiumkunsten; beeldende kunst en vormgeving; behoud cultureel erfgoed; media en letteren; film/nieuwe media; amateurkunst en kunstzinnige vorming en ten slotte ontwikkelingsmogelijkheden en cultuureducatie.

3.1.1. Noord Nederlands Toneel

Het NNT heeft een eigen theater in stad Groningen gerealiseerd. Dat levert een extra podium op, waar een groot aantal producties wordt gemaakt. Voor het Noorden betekent dit dat er een extra toneellaboratorium is gevestigd van waaruit geëxperimenteerd wordt met nieuwe vormen. Producties die het ene jaar in het eigen theater worden 'uitgeprobeerd', spelen het volgende seizoen in de grote zalen. Maar het eigen theater maakt het voor het NNT ook mogelijk om kortlopende samenwerkingsprojecten aan te gaan en aan de spelers van het eigen ensemble de ruimte te geven eigen projecten te realiseren. Bovendien worden kleinschalige producties gemaakt op bijzondere locaties in de stad en op de noordelijke festivals. Inhoudelijk gesproken kunnen we constateren dat de verbinding die het NNT maakt tussen toneel en cabaret/klucht, in het Noorden goed lijkt aan te slaan. Het NNT heeft hiermee haar publiek enorm weten te verjongen. Het gezelschap heeft een open houding naar andere producenten en jongeren in het Noorden. Dit blijkt onder meer uit de deelname van het NNT aan Station Noord³ en het Jonge Harten Festival.

3.1.2. Noord Nederlands Orkest

Het NNO heeft met de komst van de nieuwe artistiek manager Marcel Mandos en de afronding van 'operatie Sefyr' een artistieke impuls gekregen. Door een programmering met veel Nederlandse première's en het zoeken naar cross-overs (bijvoorbeeld een rap-concert) probeert het orkest meer belangstelling voor de klassieke muziek te genereren. Uit de gestegen bezoekersaantallen kunnen we constateren dat deze inzet in het Noorden gewaardeerd wordt. Het orkest zoekt momenteel ook samenwerking met andere

³Station Noord is een initiatief van Grand Theatre, NNT, Tryater, De Citadel en De Noorderlingen. Jaarlijks worden twee afgestudeerden van de theateropleidingen geselecteerd die bij deze gezelschappen in het Noorden stages lopen (ze spelen mee in voorstellingen). Binnen het Grand Theatre krijgen ze de mogelijkheid een eigen project te realiseren. De artistiek leider van De Noorderlingen, Richard Gonlag, begeleidt deze talenten gedurende hun verblijf in het Noorden. De noordelijke instellingen geven hiermee uiting aan de verantwoordelijkheid die zij voelen voor het noordelijk productiepotentieel. Op een heel praktische manier wordt aan jonge kunstenaars de mogelijkheid geboden om zich te ontwikkelen in onze regio. De noordelijke overheden vinden dergelijke initiatieven van groot belang.

muziekorganisatoren. Meer nog dan nu het geval is, zou het orkest de plek moeten zijn waar noordelijk talent zich kan presenteren.

De afgelopen tijd heeft het orkest actief deelgenomen aan noordelijke evenementen, zoals Blue Moon en de Giro d'Italia met bijzonder samengestelde programma's.

3.1.3. Noord Nederlandse Dans/Galili Dance

Het gezelschap maakt jaarlijks twee reisproducties voor de grote zalen. Galili Dance heeft met de nieuwe notaperiode de educatie steviger aangepakt (hiervoor was al een uniek concept ontwikkeld, waarbij jongeren direct in contact komen met dansers, vaak bijna leeftijdgenoten). Het gezelschap probeert deze methode nu verder naar het Noorden te verbreden. Niet onvermeld mag blijven dat dansers van Galili Dance i.s.m. het Grand Theatre de ruimte krijgen om eigen producties te realiseren. In het ene geval leidt dat tot unieke projecten van dansers die verder aan het gezelschap verbonden blijven, in het andere geval ontstaan hierdoor 'off-spring' gezelschappen in het Noorden met als duidelijkste voorbeeld 'Club Guy en Roni' van Guy Weizman en Roni Haver. Een vitale dansvoorziening draagt op deze wijze bij aan het noordelijk productiepotentieel

3.1.4. Grand Theatre

Het Grand Theatre is een werkplaats/productiecentrum voor podiumkunsten. Op het gebied van talentontwikkeling en productionele ondersteuning heeft het in het Noorden een belangrijke positie. Daarnaast heeft het internationale netwerk van het Grand Theatre grote betekenis voor het Noorden. Niet alleen worden er op regelmatige basis talentvolle theatermakers uit het buitenland naar Groningen gehaald, wat een belangrijke input voor het culturele klimaat vormt, ook kunnen Nederlandse (en dus ook Noordelijke) kunstenaars via het Grand Theatre zich in het buitenland presenteren.

3.1.5. Noorderslag/Eurosonic

Jaarlijks komen er veel bezoekers uit binnen- en buitenland naar het Noorden om zich op de hoogte te stellen van de stand van zaken in de popmuziek. Noorderslag is uitgegroeid tot een belangwekkend internationaal popevenement en draagt bij aan het culturele maar zeker ook aan het economisch klimaat van het Noorden. Het voorafgaande 'showcase' event, Eurosonic, biedt gelegenheid aan nieuw talent om zich aan een internationaal publiek te presenteren. In de programmering wordt een verbinding gemaakt tussen internationaal toptalent, nationale en regionale artiesten. Daarmee vormt het festival een belangrijke spieglfunctie voor noordelijke popmusici.

Beide festivals hebben voor het publiek inmiddels een veel bredere betekenis gekregen doordat ook via internet de festivals gevolgd kunnen worden.

3.1.6. Theater De Citadel

De stijging van de rijkssubsidie aan De Citadel is ingezet om de organisatie te versterken. Zo zijn de educatie-activiteiten van het gezelschap versterkt. De Citadel heeft in productiecentrum De Studio een eigen theater gerealiseerd waar vanuit de gehele regio kinderen naar voorstellingen toekomen. Het gezelschap speelt echter hoofdzakelijk op scholen in het Noorden. Juist in de noordelijke regio, met een geringe spreiding van schouwburgen, is het van belang dat een jeugdtheatergezelschap zich specialiseert op het spelen van voorstellingen op school, in de klas. Binnen Nederland heeft De Citadel hierin inmiddels een unieke positie veroverd.

Omdat de organisatie van het gezelschap maar klein is, is het niet mogelijk meer dan twee producties tegelijkertijd te draaien. En dat is alleen mogelijk met beperkte bezettingen. De Citadel ervaart het als een gemis om niet in staat te zijn grootschaliger producties, met meer acteurs, te maken. Met meer middelen zou De Citadel, in samenwerking met andere gezelschappen, in staat zijn zich als hét noordelijk podium voor jeugdtheater te presenteren.

3.1.7. Tryater

In de huidige cultuurnotaperiode heeft Tryater meer producties in grote zalen en meer locatieproducties gerealiseerd. Er wordt nu gewerkt met stukken van jongere toneelschrijvers. In het nieuwe gebouw van Tryater zullen niet alleen voorstellingen van Tryater zelf worden gegeven, maar ook andere groepen krijgen de mogelijkheid zich daar te presenteren. Met de wisseling van de wacht van artistiek leider Hans Man in 't Veld als opvolger voor Jos Thie, tracht Tryater een goede band te houden met de opleiding te Amsterdam, om daar bijvoorbeeld potentiële acteurs voor Tryater te werven. De Engelstalige versie van onderwijs-theaterproject GeweldNee! wordt vanaf maart 2003 ook in de Verenigde Staten gespeeld. Het in geheel Nederland meer dan 800 keer opgevoerde stuk is gemaakt naar aanleiding van de moord op Meindert Tjoelker.

3.1.8. Spanga, het Verona van Weststellingwerf

Spanga heeft als doel de operakunst te verlevendigen en haar van haar prestigieuze plaats in cultuurland over te brengen naar haar oorspronkelijke plek, namelijk die van de harten van mensen. Daarbij laat Spanga telkenmale zien de confrontatie niet te schuwen. Toegankelijk repertoire en een eigenzinnige artistieke inzet laten ieder jaar zien dat het platteland een natuurlijk decor is voor een van de meest complexe kunstvormen.

De voorstellingen van Spanga zijn nu vaker dan voorheen te zien, ook op andere plaatsen in de provincie Fryslân en zelfs daarbuiten. Er is een succesvolle cross-over met het medium film gerealiseerd.

3.1.9. Noorderzon

Met de komst van Mark Yeoman als artistiek leider is Noorderzon inhoudelijk gesproken gerevitaliseerd. Het festival is zich aan het professionaliseren en ontwikkelt plannen om tot een Noord-Europees theaterfestival uit te groeien. De bezoekers blijven onveranderd in grote getalen toestromen. Speciale aandacht is er voor de programmering t.b.v. een jongere publiek. Dit heeft het afgelopen jaar een aanzuigende werking op deze doelgroep gehad. Daarnaast fungeert Noorderzon als podium voor noordelijk talent, zowel op amateur als professioneel niveau.

3.1.10. Terschellings Oerol Festival

Het Oerol Festival heeft aangegeven zich meer te willen inzetten om de doelgroep jongeren te bereiken. Oerol heeft een eigen productiekeren gerealiseerd en is momenteel voorzitter van een internationaal samenwerkingsverband met festivals in Europa over de afzet van zelf geproduceerde producties op de respectieve theaterfestivals en daarbuiten. Daarnaast heeft Oerol de werkplaatsfunctie voor locatietheater, als festival waarin met name jonge theatermakers gestimuleerd, maar ook ondersteund worden om te produceren voor de zomer en zich te vertonen aan een breed publiek. Door specifiek met deze theatermakers te werken hoopt Oerol ook een brug te slaan naar het jongere publiek. Oerol is bezig om in het Noorden een convenant in het leven te roepen met productiehuisen en gezelschappen om met name jonge theatermakers uit Noord Nederland een breder platform te geven om zich te kunnen presenteren.

3.1.11. Jungle Warriors

Gitarist Jan Kuiper staat aan de basis van de muzikaal veelzijdige jazzwereldmuziekgroep The Jungle Warriors. De muzikale ontwikkeling binnen deze band geeft een bijzonder en vernieuwend karakter aan de Nederlandse jazz. De groep werkt met musici met verschillende culturele achtergronden. Op actieve wijze werkt de Jungle Warriors samen met andere muziekorganisaties in het Noorden. Het zou goed zijn als zij samen met deze andere organisaties (Prime, Noorder Muziek Centrum, Noord Nederlands Conservatorium, Stichting Jazz en Folk) een eigen podium zou krijgen met een werkplaats- en productiefunctie. Vanuit middelbare scholen is er veel vraag naar het educatief muziek- en dans/dance programma van The Jungle Warriors. Het gezelschap bouwt in het Noorden in het onderwijs een groot netwerk op. The Jungle Warriors wil uitgroeien tot het Noord Nederlands Jazz Ensemble.

3.1.12. Prime

Prime is de enige voorziening in Noord-Nederland voor eigentijdse muziek. Daarmee vormt de instelling een belangrijke aanvulling op het noordelijk productiepotentieel. Prime programmeert niet alleen muziekactiviteiten maar stelt zich ook op als producent waarbij veelal met andere muziekinstellingen wordt samengewerkt, zoals bijvoorbeeld het NNO (Rihm festival) en The Jungle Warriors maar ook met 'kleinere' muziekpodia als Stichting Folk en Stichting Jazz. Prime vormt daarmee een verbindende factor in de noordelijke muzikale infrastructuur.

3.1.13. Jonge Harten Festival

In de programmering van het Jonge Harten Festival ligt het accent op avontuurlijke theaterprogrammering van landelijke topkwaliteit, die aansluit bij de belevingswereld van jongeren. Onder het motto 'Voor en door jongeren' confronteert het festival jongeren in de leeftijd van 12 t/m 25 jaar met multidisciplinaire kunst- en cultuurvormen waarbij er ruimte is voor eigen producties. Het Jonge Harten Festival is een belangrijk middel om jongeren in het Noorden zich te laten spiegelen aan het talent van anderen. Op die wijze is het festival niet alleen een bijdrage aan de passieve cultuurparticipatie maar heeft het ook waarde voor actieve cultuurdeelname. De organisatie is sterk in het aangaan van strategische allianties (samenwerking met o.a. Grand Theatre, Stadsschouwburg/Oosterpoort, Pavlov media, De Noorderlingen, NNT, Paradox). Voor de periode 2002-2004 krijgt het Jonge Harten Festival financiële ondersteuning vanuit het Fonds voor PodiumProgrammering en Marketing.

3.1.14. Noorderlicht

Noorderlicht is dé grootschalige fotografiemanifestatie van Nederland. De tentoonstellingen die afwisselend in Groningen en Leeuwarden worden georganiseerd, bieden een internationaal overzicht van de fotografie dat het ene jaar thematisch is ingericht (Groningen) en het andere jaar de ontwikkelingen in een regio in de wereld laat zien (Leeuwarden). Deze locatiewisseling vloeit direct voort uit het Noordelijk Convenant en onderstreept dat Noord Nederland een herkenbaar gebied is. Noorderlicht draagt daarmee bij aan de aantrekkingskracht van het Noorden en dient naast het culturele ook een economisch belang. Daarnaast ontwikkelt Noorderlicht kleinschalige tentoonstellingen zoals 'Confronting Views' over het Israëlijs-Palestijns conflict.

Het gemis van een eigen galerieruimte maakt het voor Noorderlicht moeilijk om invulling te geven aan haar workshopprogramma en beperkt de mogelijkheden voor het kleinschaliger expositieprogramma. Noorderlicht, provincie en gemeente Groningen zijn op dit moment bezig om hier een oplossing voor te vinden.

3.1.15. Nationaal Rijtuigmuseum Nienoord

Het museum Nienoord is een noordelijke attractie van nationale allure. Het bevorderen van de belangstelling bij het brede publiek voor en het inzicht in de geschiedenis en cultuur van het gebruik van paard en rijtuig in Nederland is de doelstelling van het museum.

Het museum neemt in het landelijke bestel een unieke positie in. Het museum heeft 80% van de Nederlandse museale rijtuigen in bezit en/of bruikleen. Verder is het museum landelijk een vraagbaak op het gebied van technische verzorging en restauratie. Ook internationaal wordt een beroep gedaan op deze expertise. Nienoord werkt momenteel aan een moderniseringsplan van het museum (o.a. nieuw depot, nieuwe ingang/routing, expositiemogelijkheden) en richt zich op zaken als Collectie Groningen en Erfgoededucatie.

Er vindt m.b.t. collectiebeleid afstemming plaats met de twee andere landelijke musea op dit gebied: Boerenwagenmuseum te Buren en Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem.

3.1.16. Het Princessehof

Het keramiekmuseum het Princessehof heeft een (inter)nationale collectie, die gepresenteerd wordt in een gebouwencomplex, waaronder het voormalige stadspaleis van de Friese Nassaus. Het museum is het grootste keramiekmuseum van Nederland. De collectie keramiek, die oorspronkelijk verzameld is door de Leeuwarder notaris Nanne Ottema, is in de loop der jaren uitgebreid met topstukken uit de verzamelgebieden Aziatische, Europese en moderne keramiek. De collectie Aziatische keramiek geniet wereldwijde bekendheid. Dit blijkt ook uit de bezoekersaantallen. Van deze bezoekers komt circa 75% van buiten Friesland, circa 60% van buiten het Noorden en circa 7% uit het buitenland. Binnenkort zal het museum verbouwd worden om de collectiepresentatie te moderniseren. Het museum zal tijdens deze verbouwing worden uitgebreid met een nieuwe grote expositiezaal, een kinderkleimuseum en sterk verbeterde publieksvoorzieningen.

3.1.17. Anna Blamanhuis

Het Anna Blamanhuis heeft een (inter)nationale unieke positie. Samen met het Homodok in Amsterdam vormt het de stichting Ihlia, de enige instelling in Nederland die zich bezighoudt met archivering en documentatie van literatuur en informatie over homo- en lesbische leefwerelden. In Europa is het Anna Blamanhuis zelfs de enige informatieplek op dat terrein met een interculturele opzet. De collectie omvat informatie uit vele landen uit alle werelddelen. De stichting Ihlia krijgt de door de Tweede Kamer beschikbaar gestelde Lankhorst-middelen (in het kader van rechtsherstel homoseksuele slachtoffers van de tweede wereldoorlog). Deze middelen zullen tussen Amsterdam en Leeuwarden verdeeld worden en zijn bestemd voor expositie en presentatie. De subsidie voor Ihlia wordt voor 37% gefinancierd door het rijk (VWS en OCenW).

3.1.18. Doe Maar Dicht Maar

Doe Maar Dicht Maar is de enige instelling voor poëzie in het Noorden met een landelijk bereik. Aan de wedstrijd nemen zelfs jongeren uit België deel. De afgelopen jaren is de organisatie verregaand geprofessionaliseerd en is er een groei in de landelijke deelname. De manifestatie voorziet in een grote behoefte in het onderwijs.

3.1.19. Tresoar

Binnen het nieuwe instituut Tresoar vormt het FLMD een belangrijke collectie voor belangstellenden in de Friese literatuur. Het museum vervult een essentiële rol in de promotie van Friese schrijvers in zowel binnen- als buitenland. In de loop van 2003 zal het FLMD een plaats krijgen in de gebouwen van de voormalige Provinciale Bibliotheek, waardoor de toegankelijkheid tot het materiaal zal uitbreiden. Het FLMD ontvangt bijdragen van de provincie Fryslân en het Rijk op grond van de bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur.

3.1.20 Herinneringscentrum Kamp Westerbork

In het Herinneringscentrum Kamp Westerbork wordt verteld over het leven in het voormalige concentratiekamp door middel van filmbeelden uit 1944, een gedeeltelijk ingerichte barak en een maquette van het kamp. Het Ministerie van VWS ondersteunt het Herinneringscentrum in belangrijke mate.

3.1.21. Kunstvakonderwijs

In het Noorden is een aantal kunstvakopleidingen gevestigd. De noordelijke overheden hechten groot belang aan de aanwezigheid van deze opleidingen. De studenten en docenten van het kunstvakonderwijs dragen door hun directe activiteiten in de opleidings sfeer, maar ook door activiteiten daarbuiten bij aan het culturele klimaat in het Noorden.

De aanwezigheid van een aantal bijzondere docenten met internationale reputatie, maakt het Noorden aantrekkelijk voor kunstenaars. De Hanzehogeschool Groningen wil de opleidingen verbreden naar het hele Noorden en daarbij nadrukkelijk samenwerking zoeken met andere instellingen, zowel binnen als buiten het onderwijs. Met name in de 2^e fase zijn in het Noorden een aantal bijzondere opleidingen gevestigd. De komst van een opleiding voor pop en popmedia is een belangrijk winstpunt. Ook de opleiding voor musical- en showdans voorziet in een behoefte in het Noorden.

3.2. Noordelijke instellingen

Behalve de door het rijk gefinancierde instellingen, is er nog een aantal instellingen in het Noorden, dat een bijzondere positie inneemt in het noordelijke culturele veld.

Veel van deze instellingen worden op dit moment gefinancierd vanuit het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek. Ook hier geldt: de tekst bevat geen artistiek oordeel, maar geeft een beschrijving van de huidige situatie per instelling.

3.2.1 Groninger Museum

Het Groninger Museum is een van de meest gezichtsbepalende instellingen in Noord-Nederland. Het museum realiseert een programma met veel durf en lef en weet daarmee ook grote bezoekersstromen van binnen en buiten de regio op gang te brengen. Het feit dat het museum zich nu op de moderne beeldende kunst specialiseert, draagt bij aan die uitstraling. Het museum heeft daarmee een belangrijke functie in de noordelijke culturele infrastructuur en zoekt ook steeds meer de samenwerking met andere culturele instellingen om een totaalbeleving van de presentaties mogelijk te maken, waarbij bijvoorbeeld niet alleen een kunststroming in het museum wordt gepresenteerd maar het bijbehorende tijdsbeeld wordt getoond in het programma van het 'art movie house', Filmhuis Images. Niet onvermeld mag blijven de specialisatie van het museum op het Noord-Europees expressionisme, waarin de belangrijkste regionale kunststroming (De Ploeg) haar plaats heeft. Daarmee geeft het museum invulling aan haar noordelijke taak.

3.2.2 Fries Museum

Het Fries Museum bindt een divers publiek aan zich door grotere en meer ambitieuze tentoonstellingen. De collectie en de positie in het hart van Fryslân zijn centrale elementen voor het museum. Op dit moment voert het museum een typologiediscussie, ter voorbereiding van de nieuwe behuizing die mogelijk wordt gemaakt door een legaat van architect Bonnema.

3.2.3 Drents Museum

Het Drents Museum staat bekend om zijn uitgebreide archeologische collectie. Daarbij zijn de veenlijken, het Meisje van Yde, de kano van Pesse, de sieraden van de prinses van Zweeloo en de voorouderlijke vuurstenen werktuigen pronkstukken van de collectie. Bijzondere tentoonstellingen zijn er rondom de hedendaagse realistische kunst en de kunst rond 1900 waarvan het museum ook een belangrijke collectie bezit.

3.2.4 Noordelijk Film Festival

Het Noordelijk Filmfestival groeit zowel in omvang als in publieksbereik. Naast nationale en internationale premieres biedt het Festival, middels de Interregio Competitie, een podium aan Europese filmmakers. Daarnaast brengt het Noordelijke filmmakers onder de aandacht van het publiek onder de noemer 'Nieuwe Noordelijke Oogst'.

Er wordt op dit moment gewerkt aan samenwerking met vier andere Europese festivals: Vendôme, Umeå, Galway en Emden. Ook wordt samengewerkt met het Noordelijk Audiovisueel Archief met betrekking tot de vertoning van historisch materiaal. De omvang van het festival is dermate gegroeid dat er geïnvesteerd moet worden in versterking van de organisatie. Het is van groot belang dat de vorming van een fonds regionale filmfestivals, zoals door de Raad van Cultuur in 2001 is aangegeven, wordt doorgezet.

3.2.5 Festival Vrouwenfilms Claire Obscur

Het festival, dat in Assen plaatsvindt, is uniek in Nederland en het is het op één na oudste filmfestival in haar genre in Europa. De reikwijdte van de producties die worden vertoond, is mondiaal. De vertoonde films schetsen een beeld van de levensstijl en de problematiek van het leven van vrouwen in westerse en niet-westerse landen. Daarbij heeft het publiek de gelegenheid om kennis te maken met films die niet in de reguliere bioscoop zijn te zien. Veel van de vertoonde producties zijn vernieuwend en van jonge beginnende film- en documentairemaaksters.

3.2.6 Theater Benjamin

De nieuwe loot aan de stam van het jeugdtheater is Benjamin. Het ongekeerde bereik van de producties van het gezelschap op scholen in het hele land heeft de noordelijke partners ertoe doen besluiten het gezelschap meerjarig te ondersteunen, onder meer vanuit het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek. De extra middelen zijn door Benjamin gebruikt om de artistieke functie van het gezelschap te versterken.

3.2.7 'n Meeuw

Productiehuis 'n Meeuw is een jong theaterinitiatief dat professioneel theater maakt voor publiek vanaf 12 jaar. 'n Meeuw komt voort uit de Jeugdtheaterschool Friesland. Het productiehuis maakt, naast voorstellingen voor het kleine zaalcircuit, hit&run voorstellingen op schoolpleinen van instellingen voor voorgezet onderwijs. Daarnaast biedt zij ondersteuning en faciliteiten aan jongeren opdat theaterprojecten ontstaan van jongeren zelf. 'n Meeuw laat zich inspireren door het gegeven dat de provincie Fryslân een regio is met een sterke plattelandscultuur en een eigen taal. De drang van jongeren om daaraan te ontsnappen en op zoek te gaan naar een persoonlijke identiteit vormt een belangrijk gegeven in de voorstellingen.

3.2.8 Internationaal Poppenspel Festival

Het festival wordt tweejaarlijks in Meppel gehouden en is vóór alles een publieksfestival. De keuze voor de programmering richt zich op kwalitatief goed Nederlands en internationaal poppen-, figuren- en objecttheater, met vooral een grote verscheidenheid aan verschijningsvormen van deze theaterdiscipline. Tijdens het festival worden educatieve schoolvoorstellingen gegeven en wordt het beoefenen van poppenspel gestimuleerd. Tevens wordt een gevarieerde randprogrammering aangeboden, zoals tentoonstellingen, films, lezingen en workshops.

3.2.9 De Zomertrek

De Zomertrek is het enige professionele beeldend theaterfestival in Drenthe en vindt plaats in de gemeente Noordenveld. Dit festival heeft een tweeledige doelstelling: enerzijds beeldend theater voor een groot publiek toegankelijk maken en anderzijds nieuwe projecten ontwikkelen en uitvoeren. Er worden vooral Nederlandse theatergroepen gecontracteerd, omdat in ons land veel voorstellingen van artistiek hoogwaardig niveau worden uitgebracht. Bovendien heeft De Zomertrek een "onderzoeksfunctie" voor studenten van kunstacademies en theaterscholen, kunstenaars en beginnende beeldend theatergroepen. Zij krijgen de mogelijkheid om eigen projecten op locatie te ontwikkelen en uit te voeren onder begeleiding van professionele theatermakers. De Zomertrek wil zich tot een (inter)nationaal festival ontwikkelen.

3.2.10 Theaterstichting Paradox

De theaterstichting Paradox is gevestigd in het Groningse dorp Kantens. Uit het niets hebben artistiek leider Ton Brandsen en Toke van Oorsouw een werkplaats opgezet die een grote uitstraling op jongeren heeft. Paradox brengt producties voor jongeren die voor het eerst kennismaken met cultuur (zowel van allochtone als autochtone komaf) en geeft talentvolle jongeren vervolgens de mogelijkheid zich verder te ontwikkelen. Vanuit het werken met de bijzondere doelgroep van Paradox, VMBO leerlingen en jongeren uit asielzoekerscentra, ontstaat momenteel het idee om de leemte in het theateronderwijs op te vullen en te komen tot een nieuwe, en in Nederland unieke, multidisciplinaire opleiding waar interculturaliteit een wezenskenmerk van vormt.

3.2.11 Capella Frisiae

De stichting Capella Frisiae vormt een koor in de noordelijke provincies dat uitsluitend bestaat uit professionele zangers met solistische kwaliteiten. Hiermee draagt Capella Frisiae op belangwekkende wijze bij aan de versterking van de infrastructuur van de vocale kunst in het Noorden. Zij sluit daarmee aan op landelijke ontwikkelingen op het gebied van professionele koren. Om een verbinding te leggen tussen professionele zangkunst en amateuristische koorzang heeft de stichting onder de naam 'Noordkoor' een koor samengesteld bestaande uit gevorderde amateurzangers in het Noorden.

3.2.12 De Noorderlingen

De Noorderlingen is getransformeerd van een opleidingsinstituut tot een gezelschap dat professioneel theater maakt met jongeren. De reisvoorstellingen van het gezelschap hebben in den lande een vast publiek veroverd. Steeds meer blijven de spelers langer aan het gezelschap verbonden zodat zij eigen projecten kunnen ontwikkelen. Daarmee lijkt het uitgroeien tot een volwaardige jongerentheaterwerkplaats in het verschiet te liggen. Ook heeft De Noorderlingen werk gemaakt van hun instroomkant door nadrukkelijker contact te zoeken met de Jeugd Theaterschool en te participeren in de pilot Culturele Diversiteit. Provincie en gemeente Groningen nemen de financiering van De Noorderlingen voor hun rekening, onder meer via het Actieprogramma Cultuurbereik.

3.3 Schematisch totaaloverzicht noordelijke culturele infrastructuur

In onderstaande tabellen wordt een schematisch overzicht gegeven van de totale culturele infrastructuur van het Noorden, gebaseerd op het al eerder genoemde model van Cor Wijn.

Van alle vijf convenantpartners is een inventarisatie gemaakt van de instellingen die zij structureel ondersteunen. Dit wil zeggen dat zij zijn opgenomen in de respectievelijke cultuurnota's, danwel voor meerdere jaren worden gefinancierd vanuit het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek, danwel voor meerdere jaren vanuit de afzonderlijke Actieprogramma's Cultuurbereik. De informatie is verkregen op basis van bestudering van de verschillende cultuurnota's, gesprekken en andere relevante documenten.

Wij schetsen drie schaalniveaus per provincie: lokaal, regionaal en bovenregionaal. De oorspronkelijke onderverdeling van Cor Wijn behelst een verdeling op basis van het economisch draagvlak. In onderstaand overzicht is het criterium het 'geografisch draagvlak': in hoeverre bereikt men met bepaalde culturele producten de beoogde (geografische) doelgroep. Met andere woorden: is een provinciale instelling ook werkzaam in de hele provincie en hoe zit het met het bereik van de noordelijke instellingen?

Het model is gebaseerd op de standplaats van de instellingen. De situatie in de provincie Drenthe geeft enigszins een vertekend beeld, omdat geen enkele gemeente onderdeel uitmaakt van de convenantpartners. In de blokken lokaal zijn alleen de structureel gesubsidieerde instellingen van de gemeente Groningen en gemeente Leeuwarden opgenomen.

Lokaal (eerste blok) = de gemeente Groningen of de gemeente Leeuwarden

Regionaal (tweede blok) = de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen

Bovenregionaal (derde blok) = in de andere twee provincies dan de standplaats provincie, of landelijk

Podiumkunsten

Groningen	Drenthe	Fryslân
Stadsschouwburg/Kruithuis De Oosterpoort Martiniplaza Grand Theatre Vera Swingin' Groningen New Attraction (v/h Kleurrijk Festival) Martini Beiaard Groningen		Westerkerk/Theater Romein St. Stadstheater Tunluden Jan Jansz. Startersprijs Hothouse Redband Orgelconcerten Grote Kerk Leeuwarden
Noorderzon Festival Stichting Prime (muziek) Musica Antiqua Nova De Noorderlingen Paradox	Bevrijdingsfestival Full Colour Festival Kunstbende Drenthe Internationaal Poppenspel Festival Take Root De Zomertrek	SB De Harmonie Bevrijdingsfestival Taptoe Leeuwarden Frysk Festival Tsjoch / Waldrockfestival Danspaleis Freeze 'n Meeuw Iepenloftspullen Pyt v/d Zee-priis
Noord Nederlands Toneel Noord Nederlands Orkest NND/Galili Dance Noorderslag/ Eurosonic Theater De Citadel Theater Benjamin Jungle Warriors Theater te Water		Oerol Festival Tryater Opera Spanga Capella Frisiae

Beeldende Kunst en Bouwkunst

Groningen	Drenthe	Fryslân
Pictura Fotografie-opdracht gemeente Groningen Hendrik de Vries Prijs Hendrik de Vries Stipendium		Vredeman de Vriesprijs Margareta de Heerprijs Grafisch Atelier
Niggendijker Tschumipaviljoen Centrum Beeldende Kunst Kunstuitlenen Post Middendorp Opdracht (fotografie)	Centrum Beeldende Kunst Drenthe Kunstuitlenen Culturele Prijs Drenthe Drents Museum	Centrum Beeldende Kunst Fryslân Kunstuitlenen (SBK) Keunstwurk MediArt Festival V/H de Gemeente
Groninger Museum Noorderlicht		Fries Museum Art in motion

Behoud cultureel erfgoed

Groningen	Drenthe	Fryslân
		St. Promotie L'warden/VVV Leeuwarder Historische Vereniging Histoarysk Sintrum Ljouwert (HCL) Eekhoffprijs
Centrum voor Natuur en Historie St. Folkingestraat Synagoge Noordelijk Scheepvaart-museum Veenkoloniaal Museum Openluchtmuseum Het Hoogeland Museum Klooster Ter Apel Museum Stad Appingedam Nationaal Rijtuigmuseum Nienoord Federatie van Musea Op Roakeldais Dag der Groninger Geschiedenis Groninger Audiovisueel Archief (GAVA) Federatie Monumenten Organisaties St. Groningen Orgelland Steunpunt Monumentenzorg	Federatie Drentse Musea en Oudheidkamers Drents Archief Drents Historische Vereniging Nieuwe Drentse Volksalmanak Stichting Drents Plateau Monumentenwacht Bond Heemschut Molenstichting Drenthe	Fries Natuurmuseum Fries Scheepvaartmuseum Fries Landbouwmuseum Federatie Friese Musea Tresoar Frysk Letterkundich Museum en Dokumin-taasjesintrum (FLMD) Monumentenwacht De Fryske Mole Âlde Fryske Tsjerken Steunpunt Monumentenzorg Fryslân Archeologische Steunpunten St. Staten en Saten St. Behoud Kerkelijke gebouwen Pier Pander Museum Pier Pander Tempel
Scheepvaartmuseum Grafisch Museum St. Oorlogs- en Verzetsmateriaal Groningen Groninger Museum Noordelijk Audiovisueel Archief (NAVA)	Drents Museum St. Schone Kunsten rond 1900 Herinneringscentrum Kamp Westerbork Noordelijk Archeologisch depot en informatiecentrum	Keramiëkmuseum het Princessehof Fries Museum St. IHLIA Verzetsmuseum

Film/Nieuwe Media

Groningen	Drenthe	Fryslân
Filmhuis Images Kleine filmhuizen (USVA, Simplon) Pavlov Media		Filmhuizen
Liga '68 Website galerieën		MediArt Centrum voor Film in Fryslân Mata d'Or prijs
Synchron	Festival Vrouwenfilms Claire Obscur	Noordelijk Film Festival

Media en Letteren

Groningen	Drenthe	Fryslân
Openbare Bibliotheek Groningen Van der Leeuwlezing OOG radio en TV		Openbare bibliotheek Leeuwarden Stichting Literaire Activiteiten Leeuwarden (SLAL) lokale omroep Mercurius Piter Jelles Prijs Festival Dichter bij Dichter
Doe maar Dicht maar RTV Noord Provinciale Bibliotheekcentrale Biblionet Groningen Bureau Groninger Taal en Cultuur Stichting Grunneger Toal St. Kostverloren (project Meertmoand) Wereldkampioenschap Van der Leeuwlezing Belcampo Stipendium	RTV Drenthe Drentse Taol Het Drentse Boek ROET Oeze Volk Provinciale Bibliotheekcentrale TaalTheaternacht	Openbare Bibliotheek Leeuwarden Tresoar Fryske Underrocht Kommisje (Aftûk) it Fryske Boek Centrale Bibliotheekdienst Stipepunt Frysk Fryske Unterricht Kommisje (Aftûk) Berie foar it Frysk Trotwaer (tijdschrift) Hjir (tijdschrift) Stellingwarver Schrieversronte Ons Bildt Skriuwersboun F-side Fedde Schurerprijs
Wettelijke steunfunctie openbaar bibliotheekwerk (samen met provincie Drenthe)	Wettelijke steunfunctie openbaar bibliotheekwerk (via de provincie Groningen)	IHLIA/Anna Blamanhuis Fryske Akademy Omrop Fryslân

Amateurkunst en kunstzinnige vorming

Groningen	Drenthe	Fryslân
De Noorderlingen Jeugdtheaterschool Jeugdcircus Santelli Haydn Instituut	Vrouwentoneel Erica Toonkunstkoor Emmen Toonkunstkoor Hoogeveen Oratoriumvereniging Assen	Parnas Dag van de Amateurkunst St. Improvisatie Leeuwarden
Kunstencentrum Groningen IVAK Groverpop (v/h St. Pop = Prima) SAKO Groningen SAMO Groningen Gronings Centrum voor Amateurtheater (GCA) St. Amateurdans Groningen (STA) Werkgroep Volksdans	Kunst & Cultuur Drenthe (steunfunctie-instelling) Theater Hek van de Dam Drents Centrum voor Amateurtheater Drents Jeugd Orkest Drents Kamerkoor Drents Symfonie Orkest Drents Harmonie Orkest SAKO Drenthe SAMO Drenthe Drents Senioren Orkest Stichting Volksdans Drenthe	Fries Korenfestival Muzyk in Fryslân Keunstwurk (incl. jeugd-orkesten) Jeugdtheaterschool SAMO Fryslân SAKO Fryslân Friese Amateur Toneelschool (FRATS) Friesland Pop Iepenloftspullen Liet Kunstroute

Ontwikkelingsmogelijkheden en cultuureducatie

Groningen	Drenthe	Fryslân
Jeugd Theaterschool	Jeugd Theater School Emmen	Parnas
Kunstencentrum Groningen De Noorderlingen Paradox Farfara	Kunst & Cultuur Drenthe Drents Plateau	Keunstwurk Tryater 'n Meeuw Fries Educatief Platform
ABK Minerva Noord Nederlands Conservatorium Tweede fase schilderkunst Tweede fase nieuwe media Tweede fase theatervormgeving Dansacademie Station Noord		GCO Skoalleradio Docent drama (hbo) Media & Entertainment Management (hbo) Theatertechniek (mbo) Pop en Media (mbo). Sociaal Cultureel werker Theater (mbo) Academie voor popmuziek en nieuwe media (hbo, mi.v. seizoen 2003/2004)

3.4 Samenvatting culturele infrastructuur

De rijksge subsidieerde instellingen in het Noorden realiseren over het algemeen de exposities, voorstellingen en presentaties zoals die voorzien waren in de bedrijfsplannen. Daarmee nemen zij in de noordelijke infrastructuur een stevige positie in. De overige instellingen die een bijzondere plek innemen in de culturele infrastructuur van het Noorden bezitten in meer of mindere mate de potentie om uit te groeien tot een instelling van nationale betekenis.

Bij het schematisch overzicht valt op bij het onderdeel podiumkunsten dat er op elk gebied maar één rijksge subsidieerde instelling is. Deze infrastructuur is derhalve behoorlijk fragiel, zeker als men bedenkt dat deze instellingen ook nog een taak moeten vervullen in het bereiken van landelijk publiek.

Op het gebied van beeldende kunst en vormgeving en amateurkunst en kunstzinnige vorming zijn weinig tot geen bovenregionale initiatieven behalve het Groninger Museum, maar er zijn wel regionale koepelinstanties aanwezig zoals de centra voor beeldende kunst en de steunfunctie-instellingen voor amateurkunst en kunstzinnige vorming.

Op het gebied van het behoud van cultureel erfgoed is een uitgebreide infrastructuur aanwezig, met name op het gebied van archeologie en monumentenzorg. Op dit gebied zijn er ook relatief veel bovenregionale instellingen en is de samenwerking tussen de noordelijke convenantpartners duidelijk aanwezig in de vorming van het Noordelijk Audiovisueel Archief (NAVA) te Groningen en het Noordelijk Archeologisch Depot en informatiecentrum te Nuis.

Op het gebied van film is de infrastructuur zeer beperkt, maar adequaat om te voldoen aan de behoefte op dit gebied in het Noorden. Wat betreft nieuwe media kan worden opgemerkt dat de vorming van een adequate infrastructuur op dit moment nog volop in beweging is en derhalve niet uitgekristalliseerd.

Media en letteren zijn qua infrastructuur redelijk tot zeer uitgebreid. Er is veel aandacht voor de streektaalen Drents, Gronings en Stellingwerfs naast het Fries als tweede rijkstaal. Bovenregionale samenwerking ligt met name op het vlak van bibliotheekwerk.

4. Conclusies

Op basis van de demografische en sociaal-geografische gegevens, de inventarisatie van de culturele infrastructuur en de gesprekken met de ambtenaren cultuur van de vijf convenantpartners en de gesprekspartners uit het veld (zie bijlage 1), komt een aantal punten naar voren die we kunnen zien als witte vlekken waar eventuele kansen en mogelijkheden liggen om de culturele infrastructuur in het Noorden te versterken.

Het Noorden kenmerkt zich sociaal geografisch gezien door een grote landschappelijkheid, en demografisch gezien door een hogere werkloosheid en een lager besteedbaar inkomen dan het landelijk gemiddelde. Dit maakt de positie van de culturele instellingen in het Noorden risicovoller dan wanneer zij in het Westen van het land zouden opereren, omdat zij afhankelijk zijn van een kleiner minder kapitaalkrchtig publiekspotentieel en anderzijds omdat het aanbod van geschikt arbeidspotentieel beperkt is. De gemeente Groningen neemt demografisch gezien overigens in het Noorden een aparte plaats in, omdat zij een centrumfunctie vervult voor de hele noordelijke regio en daarmee een afwijkend beeld (wat betreft inwonerskenmerken) geeft ten opzichte van de rest van het Noorden.

Wat opvalt bij het cultuurbeleid van de verschillende convenantpartners is dat zij alle als uitgangspunt hebben dat zij de participatie van burgers aan kunst en cultuur willen vergroten. Met de komst van het Actieprogramma Cultuurbereik is dit alleen nog maar versterkt. Niet alleen wordt er aandacht besteed aan de culturele diversiteit in het Noorden, ook de cultuureducatie heeft een belangrijke impuls gekregen de laatste jaren. De provinciale steunfunctie-instellingen lijken met moeite of niet voldoende in staat te zijn om het in het Noorden aanwezige aanbod ook te bemiddelen naar het basis- en voortgezet onderwijs.

Op het gebied van samenwerking blijkt dat de noordelijke partners met name elkaar hebben gevonden op het terrein van de archieven, het bibliotheekwerk en - binnen het kader van het Noordelijk Programma Artistieke Dynamiek - ook de podiumkunsten (festivals). De achterliggende gedachte daarbij is dat er samen wordt gewerkt, als kan worden verwacht dat hier een meerwaarde uit voortvloeit.

Veel gesprekspartners (zie bijlage 1) uit het veld hebben behoefte aan een duidelijke (uitgesproken) visie van de noordelijke overheden op cultuurbeleid; zowel van de afzonderlijke overheden als het Noorden in totaal. Met de komst van het Actieprogramma Cultuurbereik is overigens de helderheid van het beleid (en met name de keuzes die men maakt als overheden) wel verbeterd.

Wat door veel gesprekspartners uit het veld wordt genoemd is dat de overheden meer zouden moeten stimuleren dat kunstenaars en makers bij elkaar worden gebracht, om samenwerking te bevorderen en de krachten te bundelen. Het is ook belangrijk dat bij eenmalige projecten door anderen geprofiteerd kan worden van het succes ervan. Door instellingen met elkaar in contact te brengen kan soms worden bewerkstelligd dat bepaalde structuren kunnen blijven gehandhaafd en dat de spin-off van eenmalige investeringen groter wordt.

Ook zouden de overheden steun kunnen verlenen aan de noordelijke instellingen in het kader van gezamenlijke inspanningen richting landelijke fondsen. Tot dusver profiteert het Noorden weinig van deze gelden. Uit het overzicht van toekenningen aan noordelijke instellingen uit landelijke fondsen (bijlage 3) blijkt dat het percentage toekenningen vaker rond de 5% is dan rond de 10%.

Zowel het veld als de overheden constateren dat in het Noorden een lage instroom is van jonge kunstenaars. Er zijn weinig plekken waar jonge talenten de kans kunnen krijgen om zich te ontwikkelen. Op dit punt ontbreekt een goede infrastructuur (broedplaatsen, tentoonstellingsplekken, ateliers e.d.).

Jonge mensen moet je iets te bieden hebben, wil je ze naar het Noorden toe halen (of hier houden). Na het volgen van een vooropleiding op bijvoorbeeld het gebied van theater is er in het Noorden niets te vinden, dus dan trekken de jongeren weg. Zorgen voor op maat gemaakte ontwikkelingsmogelijkheden zou een goede oplossing voor dit probleem kunnen zijn. De rijksgesubsidieerde podiumkunstinstanties kunnen in dit kader fungeren als stage- of opleidingsplaats. De Jungle Warriors behoren een eigen podium te krijgen met een werkplaats- en productiefunctie samen met andere organisaties als Prime, Noorder Muziek Centrum, Noord Nederlands Conservatorium en Stichting Jazz en Folk.

Op het vlak van de beeldende kunst moeten jonge makers meer worden ondersteund, met name bij het starten van hun beroepspraktijk. De overheid kan hierbij helpen door goede faciliteiten te bieden, die voor een brede groep beschikbaar moeten zijn, zoals werkruimte en/of presentatieruimte.

Een voorwaarde voor een bloeiend kunstklimaat voor jonge mensen is voldoende aanwas. Hiervoor is een goed werkend jongeren cultuurbeleid noodzakelijk, dat er enerzijds voor zorgt dat kinderen met allerlei vormen van cultuur in aanraking komen, terwijl anderzijds op deze manier de talenten komen 'bovendrijven'. Het Noorden heeft een goede start gemaakt met bijvoorbeeld initiatieven als Paradox uit het Actieprogramma Cultuurbereik.

De steunfunctie-instellingen op het gebied van cultuureducatie en kunstzinnige vorming (met name in Drenthe en Groningen) werken te aanbodgericht en bedienen ook niet het hele gebied wat ze zouden moeten bedienen. Daardoor vallen er gaten, die vaak (maar soms niet) worden opgevuld door particuliere initiatieven. De afhankelijkheid van de noordelijke makers voor voorstellingen op scholen is hierdoor groot. Er zouden meer samenwerkingsverbanden moeten worden aangegaan, waardoor er veel meer kan worden uitgehaald dan nu het geval is. Het Actieprogramma Cultuurbereik biedt bijvoorbeeld kansen hiervoor.

In Drenthe wordt een producerende instelling op het gebied van kunst en cultuur gemist, waardoor inwoners daar geen gebruik van kunnen maken en er moeilijk ad-hoc producties van de grond komen.

In het Noorden is elke culturele discipline sterk opgehangen aan een klein aantal personen: als deze mensen wegvallen, is er ook meteen een 'tak van sport' verdwenen. Op het gebied van de professionele podiumkunstinstanties is in het Noorden van alles maar één. Met uitzondering van cultuurbehoud geldt dit voor alle disciplines. Dit maakt de gehele noordelijke culturele infrastructuur zeer fragiel. De Noordelijke overheden komen hierop terug in de gezamenlijke visie: "Cultuur in het Noorden. Voor Kwaliteit en Ontwikkeling. (2005 – 2008)".

Bijlage 1

Overzicht gesprekspartners i.h.k.v. 'State of the North Art' (alfabetisch)

Naam	Functie
Brandsen, Ton	Artistiek leider/regisseur Theaterboerderij Kantens, (Gr.)
Dalen, Jurr van	Voorzitter Adviescommissie Actieprogramma Cultuurbereik provincie Drenthe, Zuidwolde
Dort, Erik van	Theatergroep Benjamin, Groningen
Hamersma, Gerlof	Beeldend kunstenaar, stichting V/H de Gemeente, Leeuwarden
Heebink, Loes	Beeldend kunstenaar, stichting De Venen, Nijeveen (Drenthe)
Knaap, Ben van der	Zakelijk leider Fryske Tonielstifting Tryater, Leeuwarden
Maarseveen, Michel van	Directeur Drents Museum, Assen
Selie, Frits	Stichting Prime, Groninger Adviescommissie Cultuur, Groningen
Sluis, Anne van der	Directeur centrum voor de Kunsten A7, Heerenveen
Stoppelenburg, Wim	Componist, musicus, Meppel
Terpstra, Koos	Artistiek leider Noord Nederlands Toneel (met D. Molendijk), Groningen
Verheij, Lydia	Stichting Dat D' Art, Gasteren (Drenthe)
Vries, Geart de	Programmamaker Landelijke TV Omrop Fryslân, Leeuwarden
Witteveen, Pim	Museumconsulent provincie Drenthe (met M. van Maarseveen)

Telefonische gesprekspartners

Kreb, Maartje	Beleidsmedewerker Cultuur gemeente Assen
Romijn, H.	St. Gronings AudioVisueel Archief
Zingstra, Ali	Hoofd afdeling Cultuur gemeente Emmen

Ambtelijke gesprekspartners

Naam	Functie
Engelsman, Ebrien den	Beleidsmedewerker Cultuur provincie Drenthe
Geijn, Dorine van	Beleidsmedewerker Cultuur gemeente Leeuwarden
Hoek, Maaike van den	Beleidsmedewerker Cultuur provincie Groningen
Hollander, Dick	Beleidsmedewerker Cultuur gemeente Leeuwarden
Hoogen, Quirijn van den	Beleidsmedewerker Cultuur gemeente Groningen
Knottnerus, Huib	Beleidsmedewerker Cultuur provincie Drenthe
Schipper, Anne Marie	Hoofd Beleidsafdeling Cultuur provincie Groningen
Stuijt, Mark	Beleidsmedewerker Cultuur provincie Fryslân

Bijlage 2 Achtergrondcijfers sociaal geografische en demografische gegevens

Bevolking, migratie en beroepsbevolking 2000 en 2001

Bron: Regionaal Economische Verkenningen 2002, Groningen, Fryslân en Drenthe, Vakgroep Algemene Economie Rijksuniversiteit Groningen, drs. T.M. Stelder

	Groningen		Fryslân		Drenthe	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Bevolking per 31-12 (* 1000)	567	570	631	637	475	479
Toename	3900	3800	6000	6300	4700	4400
Waarvan natuurlijke aanwas	300	400	2044	1800	1000	1100
binnenlandse migratie	-100	-400	-100	100	900	300
buitenlandse migratie	3700	3800	4100	4400	2700	3000
Toename 15-64 jaar	2300		3700		2500	
Waarvan binnenlandse migratie	100	-200	-600	-500	400	-100
Toename beroepsbevolking	3200	4300	4200	5500	3000	4400
Waarvan binnenlandse migratie	-800	-1200	-200	-100	500	0

De bevolkingsgroei is hoger dan in de voorafgaande jaren, dat komt vooral door de sterk gestegen immigratie (met name asielzoekers) vanuit het buitenland. Het effect op de beroepsbevolking is beperkt. De vrouwelijke participatiegraad is (nog steeds) lager dan het landelijke gemiddelde, maar stijgt. Vooral onder invloed van de voortgaande groei van de participatiegraad stijgt de beroepsbevolking in 2002 in Groningen met 1,7% (4100 personen), in Fryslân met 1,6% (4300) en in Drenthe met 1,4% (2800). Landelijk is deze groei slechts 1,1%. De werkloosheid is volgens CBS-cijfers in Groningen 5,9%, in Fryslân 4,6% en in Drenthe 5,6% tegenover landelijk 3,9%.

De economische structuur van de noordelijke provincies wordt gekenmerkt door een oververtegenwoordiging van langzaam groeiende sectoren als landbouw en industrie en een ondervertegenwoordiging van de snelgroeiende dienstensectoren.

De ontwikkelingen op gemeenteniveau laten sterke verschillen binnen het Noorden zien. De gemeenten langs de Waddenkust en in Noord-oost Groningen worden gekenmerkt door een lage of zelfs negatieve bevolkingsgroei. De groeiende gemeenten zijn juist in het Zuid-westen te vinden. De bevolkingsgroei in de Friese gemeenten wordt vooral veroorzaakt door natuurlijke aanwas, terwijl in de Drentse gemeenten immigratie de belangrijkste groeifactor is.

Sterkte-zwakte analyse van Noord Nederland

Bron: Kompas voor het Noorden, ruimtelijk-economisch ontwikkelingsprogramma Noord-Nederland 2000 tot en met 2006

Zwakke punten en bedreigingen

- Relatief hoge werkloosheid
- Lage scholingsgraad/geringe scholingsmogelijkheden VMBO
- Wegtrekken van (hoog)geschoolden
- Besteedbaar inkomen per inwoner onder nationaal gemiddelde
- Relatief veel gesubsidieerde arbeid
- Het draagvlak voor voorzieningen in kleine kernen
- De ontsluiting door middel van openbaar vervoer

Sterke punten en kansen

- Arbeidsmotivatie beroepsbevolking
- Relatief ontspannen arbeidsmarkt en woningmarkt
- Sterk Midden en Klein Bedrijf als motor voor economische groei
- Ruimtelijke kwaliteit: rust, groen en ruimte
- Sterk gevarieerd, aantrekkelijk landschap met grote natuur- en cultuurhistorische waarde
- Sterke centrumfuncties

Bijlage 3

Overzicht aantallen toekenningen noordelijke aanvragen van landelijke fondsen in 2001

	Totaal aanvragers	Toekenningen in het Noorden	%
algemeen			
VSB Fonds (incl. decentrale werkgebieden) Kunst en Cultuur		1110 toegewezen waarvan 133 in het Noorden	12,0
Prins Bernhard Cultuurfonds (landelijk)		450 toekenningen waarvan 43 in het Noorden (incl. 36 Monumentenzorg)	9,6
St. Doen (Kunst & Cultuur)		44 toekenningen waarvan 2 in het Noorden	4,5
Cultuurfonds VNG ⁴	750 aanvragers waarvan ongeveer 180 uit het Noorden	55 toekenningen waarvan ongeveer 10 uit het Noorden	18,2
VandenEnde Foundation	707 aanvragen	62 toekenningen waarvan 2 in het Noorden	3,2
Podiumkunsten			
Fonds voor Podiumkunsten Jaarverslag 2000	658 aanvragen Minstens 12 afgewezen + 2 Jazz afgewezen	222 gehonoreerd waarvan 8 in het Noorden	3,6
Fonds voor de Amateurkunst Jaarverslag 2000	309 aanvragen Minstens 6 afgewezen	168 gehonoreerd waarvan 21 in het Noorden	12,5%
Beeldende kunst			
Mondriaan Stichting	739 aanvragen	558 toekenningen waarvan 36 in het Noorden	6,5%
Letteren			
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten		51 toekenningen waarvan 1 noordelijk	1,9%
Fonds voor de Letteren	154 aanvragen beurzen	108 toekenningen waarvan minstens 5 noordelijk	4,6%
Film			
Film Fonds	515 aanvragen	210 toegewezen voorzover inzichtelijk 0 in het Noorden	0%

Van andere fondsen als het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds en het COBO (regionale omroepen) zijn geen vergelijkbare gegevens.

⁴ op basis van telefonisch verstrekte informatie.

Bijlage 4

Overzicht uitgangspunten cultuurbeleid van de gemeenten Groningen / Leeuwarden en de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen

In de verschillende paragrafen beschrijven we de uitgangspunten cultuurbeleid van de afzonderlijke overheden. Alle hebben de uitgangspunten van Actieprogramma Cultuurbereik opgenomen. De beschrijving hiervan treft u in paragraaf 1.

1. Actieprogramma Cultuurbereik

Begin 2001 verschenen bij alle convenantpartners nota's in verband met het Actieprogramma Cultuurbereik, waarbij het rijk, samen met de lagere overheden (provincies en gemeenten) voor de duur van het Kunstenplan 2001 – 2004 een aantal speciale programma's uitvoeren, met een daar bijbehorend budget.

Het Actieprogramma Cultuurbereik is gericht op het verbeteren van het bereik van de kunsten in Nederland. Het rijk heeft met de lagere overheden (de provincies en dertig grote gemeenten) overeenstemming bereikt over het inzetten van geld op lokaal niveau. Voorwaarde hierbij was dat het beschikbare geld van het rijk door de lagere overheden werd gematcht.

Het Actieprogramma Cultuurbereik heeft vijf doelstellingen;

5. versterken van de programmering van culturele accommodaties
6. ruim baan voor culturele diversiteit
7. investeren in de jeugd
8. beter zichtbaar maken van het cultureel vermogen.
9. culturele planologie op de kaart zetten.

Alle overheden hebben een afzonderlijk Actieprogramma Cultuurbereik opgesteld en uitgevoerd, gebaseerd op de eigen beleidsvoornemens en passend binnen het vigerende cultuurbeleid. De gemeente Groningen ging in 2000 reeds van start met de pilot Culturele Diversiteit, waarin op een aantal onderdelen ook de provincie Groningen participeerde. In het kader van dit rapport voert het ons inziens te ver om ook de beleidsvoornemens in het kader van het Actieprogramma Cultuurbereik per convenantpartner te bespreken. Voorzover er sprake is van een duidelijke koerswijziging in het vastgestelde beleid van de convenantpartners, zal het bij de bespreking van de uitgangspunten (zie hieronder) aan de orde komen.

2. Gemeente Groningen

De uitgangspunten van de gemeente Groningen (uit de nota "De Kunst van Groningen", 2000 – 2003) zijn gekoppeld aan vijf speerpunten:

i. versterking en profilering van de culturele infrastructuur

Alleen vanuit een sterke culturele infrastructuur vallen ontwikkelingen in aanbod en publieksbereik te verwachten. De bouw en exploitatie van een nieuw theater zal worden onderzocht. De collecties van de musea moeten beter in beeld worden gebracht, in een betere museumstructuur. De profilering van de collecties en presentaties van het Groninger Museum wordt ondersteund. In samenspraak met het rijk zal worden gekeken hoe de rijksgesubsidieerde instellingen beter kunnen worden ingebed in de lokale infrastructuur. Ten slotte wil men de citymarketing en de cultuurtoeristische productontwikkeling bevorderen.

ii. kansen bieden aan jong en nieuw talent

De gemeente Groningen wil investeren in de kansen, mogelijkheden en potentie van jong en nieuw talent. Instellingen die deze doelgroep een platform bieden in de stad, zullen worden ondersteund. In het kader van de pilot Culturele Diversiteit zal jong (allochtoon) talent worden opgespoord en begeleid bij de ontwikkeling.

In de "Startnotitie: Jonge Makers" worden voorstellen gedaan om meer steun aan jonge makers te geven, binnen het kader van het brede perspectief van het Groninger cultuurbeleid. In deze notitie wordt aangegeven in welke structuur jonge makers zouden kunnen gedijen. Niet alleen is er voldoende aanwas nodig vanuit de cultuureducatie, ook dient er enige vorm van kunstvakonderwijs te volgen te zijn en heeft men uiteraard werk- en presentatieruimte nodig. In het hoofdstuk 'witte vlekken' (hst. 5) wordt hier nader op ingegaan.

iii. investeren in festivals

Festivals zijn een verrijking van het culturele aanbod. Het zijn succesvolle afnamepunten voor traditionele en nieuwe vormen van kunst. Festivals trekken een breed publiek uit alle lagen van de bevolking. De gemeente Groningen kiest voor het investeren in een beperkt aantal festival van hoge kwaliteit.

iv. impulsen voor de kunstparticipatie

De betrokkenheid van zoveel mogelijk Groningers bij de kunsten in de stad dient te worden bevorderd. De subsidieregeling voor amateurs is aangepast, zodat grotere groepen amateurs hiervan gebruik kunnen maken. Daarnaast vindt de gemeente dat jongeren moeten kennismaken met de diversiteit aan kunstvormen en kunstinstellingen in de stad. In kunsteducatie op scholen zal derhalve blijven worden geïnvesteerd.

v. het stimuleren van de ontwikkeling van kunstinstellingen

De subsidiesystematiek ten aanzien van de kernvoorzieningen, specifieke voorzieningen en incidentele projecten was niet meer dynamisch en werkte het goed functioneren van het culturele veld tegen. De meerjarige subsidies worden nu afgestemd op de ontwikkeling van instellingen, in plaats van op de continuïteit. Dat betekent dat de meerwaarde van een meerjarige bijdrage voor de ontwikkeling van de instelling in het vervolg duidelijk aantoonbaar moet zijn.

3. Gemeente Leeuwarden

Bij de ontwikkeling van het cultuurbeleid gaat men bij de gemeente Leeuwarden uit van drie functies die kunst en cultuur in de stad vervullen. Deze vormen de rode draad van het beleid. Deze functies zijn:

- stad in de regio;
- participatie en ontmoeting;
- imago en lokale economie.

De uitgangspunten voor het cultuurbeleid van de gemeente Leeuwarden zijn verwoord in de nota "Uit het cultureel receptenboek..." (2001 – 2004).

De gemeente Leeuwarden hanteert zes speerpunten:

3.1 Participatie

Om de cultuurparticipatie te vergroten blijft de gemeente investeren in projecten in de wijken, in de amateurkunst en in cultuureducatieve projecten in het onderwijs (Cultuur & School). Er moet een stevige infrastructuur komen voor de popmuziek met een herkenbaar kernpodium (Theater Romein), een vaste concertprogrammering met nevenactiviteiten, een popfestival en een Academie voor Popmuziek en Nieuwe Media. Theater Romein heeft de NPI-status aangevraagd; is in behandeling.

3.1.1 Productieklimaat

Verruimen van het budget voor (kleinschalige) producties en het voeren van een stimulerend atelierbeleid. Kunstopdrachten verlenen en de ontwikkeling van het Cultureel Kwartier wordt ter hand genomen. Ruim baan geven aan initiatieven die bijdragen aan inhoudelijke vernieuwing en te kiezen voor onconventionele vormen.

3.1.2 Leeuwarden festivalstad

Er zullen middelen beschikbaar worden gesteld voor het professionaliseren van met name de grotere festivals. Niet alleen wordt er gekozen voor jaarlijkse festivals, maar ook voor eenmalige festivals en manifestaties. Circus Ljouwert is in 2002 niet meer gehouden, om zo de schulden uit 2000 en 2001 weg te kunnen werken. In 2003 zal er een andersoortig festival plaatsvinden, waar op dit moment plannen voor worden ontwikkeld door Joop Mulder, Jos Thie en anderen.

3.1.3 Bundeling van krachten

Krachtenbundeling is een van de succesfactoren van het cultuurbeleid van de gemeente Leeuwarden. Daarom blijft dit ook in de beleidsperiode 2001 – 2004 een speerpunt van beleid.

3.1.4 Kwaliteit van de openbare ruimte

De betekenis van kunst en cultuur voor de fysieke en economische ontwikkeling van de stad zal even zwaar worden meegewogen in de besluitvorming als de sociale component. Men streeft naar de invoering van een budget Stadsverfraaiing als aanvulling op de middelen die beschikbaar zijn op grond van de Percentageregeling Beeldende Kunst en Vormgeving. Er zal een masterplan "Cultureel Kwartier" worden opgesteld dat de strategische kansen van het stadshart concretiseert en in een projectplan vertaalt.

3.1.5 Friese taal en cultuur

Aansluiten bij het traject dat het Berie foar it Frysk in samenwerking met de Vereniging van Friese Gemeenten aan het uitzetten is om tot een meer uniform gemeentelijk beleid te komen. Bij zoveel mogelijk cultuurvormen moet aandacht worden besteed aan de meertalige situatie.

Naast deze zes speerpunten besteedt de gemeente Leeuwarden bijzondere aandacht aan de monumentenzorg, de archeologie en het gemeentearchief. Alle maken deel uit van het integrale cultuurbeleid van de gemeente en beide terreinen zijn in beweging.

4 Provincie Drenthe

Het cultuurbeleid in de provincie Drenthe is gebaseerd op de nota "Kunst en Cultuur in Drenthe" die in 1995 is verschenen en nog steeds wordt gehanteerd. In deze nota lag de nadruk van het cultuurbeleid met name op de participatie. In de huidige beleidsperiode zijn de in de cultuurnota gehanteerde uitgangspunten nog niet noemenswaardig veranderd. Bij gebrek aan professionele podiumkunstgezelschappen (Drenthe heeft geen standplaats voor een van de door het Rijk gesubsidieerde podiumkunstgezelschappen) probeert men in Drenthe met name de scheiding tussen amateurkunst en professionele kunsten weg te halen.

Voor het Actieprogramma Cultuurbereik voor de periode 2001 – 2004 is een plan van aanpak geschreven. Ook is er in 2002 een festivalnota verschenen. De provincie heeft besloten om voor vier jaar een zevental festivals structureel te ondersteunen. Er is een speciale festivalcoördinator aangesteld.

De publiekssamenstelling in Drenthe is over het algemeen: minder hoog opgeleid en zeer weinig allochtoon. Drenthe heeft het hoogste percentage bezoekers aan de bibliotheek van Nederland. Per 1 augustus is in het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis een archeologisch beheerder aangesteld, mede om het depot meer een publieksfunctie te geven.

Drenthe wil het NHI (Nederlands Hunebedden Informatiecentrum) in Borger inbrengen binnen het convenant om te proberen rijkssubsidie te verkrijgen. Tot dusver heeft men het rijk niet kunnen bewegen een investeringssubsidie te geven, laat staan exploitatiesubsidie. In het najaar van 2002 is een nieuwe nota Beeldende Kunst en Vormgeving aan de statencommissie Cultuur en Welzijn voorgelegd. In deze nota wordt aangesloten bij de kernpunten van het Actieprogramma Cultuurbereik, te weten: cultureel ondernemerschap en cultuurbereik.

Culturele mobiliteit in een weinig verstedelijkt gebied als Drenthe is een belangrijk punt. De provincie participeert momenteel in het busvervoer voor scholen, zodat zij in ieder geval een

bezoek kunnen brengen aan het Drents Museum, het Herinneringscentrum Kamp Westerbork en een van de vier Drentse theaters. Hiervoor is zeer veel animo. Een algemene constatering tot slot is dat er in Drenthe nagenoeg geen sprake is van doorstroming. Bijna nooit wordt iets ouds ingeleverd voor nieuw.

5. Provincie Fryslân

In de "Kultuernotysje Provinsje Fryslân" (2001 – 2004) wordt een globaal beeld gegeven van de beleidsprioriteiten zoals die zijn uitgewerkt in de verschillende sectornota's en vervangt deze nota's daarbij niet. Wel zijn nieuwe accenten gelegd op het algemeen cultuurbeleid onder invloed van nieuwe tendensen in cultuurparticipatie en prioriteiten bij meefinancierende overheden, met name de rijksoverheid.

Doelstelling voor het provinciaal cultuurbeleid is het versterken van de culturele omgeving van de eigen bevolking en het geven van een duidelijke plaats van de uitstraling van Fryslân als cultuurland.

Om de doelstellingen van het cultuurbeleid te verwezenlijken, richt de provincie zich op twee gebieden: het cultureel erfgoed en de kunsten. De Provincie Fryslân wil bij de eerste doelstelling inzetten op een verbeterde toegankelijkheid van het cultureel erfgoed door verruimde openingstijden, digitalisering en informatiesteunpunten te stimuleren. Ook het expliciet inzetten op het zichtbaar maken van de bestaande collecties hoort daartoe.

Verbanden met andere sectoren, toerisme, economie, plattelandsbeleid en natuurbehoud zorgen voor nieuwe samenwerkingen en andersoortige activiteiten. Bij het cultureel erfgoed ligt de nadruk dus op het bewaren, tentoonstellen en ontsluiten van de in de provincie aanwezige collecties.

Bij het tweede, de kunsten staat de versterking van het productieklimaat voorop. Fryslân moet een boeiende omgeving bieden aan zowel kunstenaars in 'nieuwe' als hen die professionalisering beogen voor reeds aanwezig genres. Om dit te verwezenlijken zal gekeken worden naar nieuwe verhoudingen tussen producerende en bemiddelende instellingen om nieuwe en jonge initiatiefnemers op het gebied van culturele activiteiten te lokaliseren, amateurs in staat te stellen zich verder te bekwamen en samenwerking tussen instellingen te stimuleren. Veel aandacht wordt geschonken aan de langdurige effecten van bijvoorbeeld ondersteuning van festivals. Leveren deze uiteindelijk een voldoende bijdrage aan het gunstig productieklimaat en in hoeverre maken zij gebruik van potentieel van professionals, die ook de amateurs stimuleren in hun deelname aan cultuur?

In de huidige cultuurnota was de herstructurering van het bibliotheekbeleid niet voorzien. Inmiddels loopt deze herstructurering volgens verwachting.

In het kader van het Stadsconvenant stellen de gemeente Leeuwarden en de provincie Fryslân jaarlijks een bedrag beschikbaar voor de uitvoering van het programma "Leeuwarden Festivalstad 2001 – 2004". In het kader van dit programma wordt een tiental culturele manifestaties c.q. festivals ondersteund, zoals het Frysk Korenfestival, Bevrijdingsfestival en het Noordelijk Filmfestival.

6. Provincie Groningen

De kunst- en cultuurnota van de provincie Groningen, getiteld: "Groningen, 2001 – 2004", wordt aangegeven dat men voor de huidige periode geen ingrijpende beleidswijzigingen voorstaat, maar dat de aandacht er vooral op is gericht om het bestaande beleid beter af te stemmen op de ontwikkelingen in het culturele velden meer dan voorheen – waar mogelijk – het accent te leggen op het effect van het beleid.

De 'Mission Statement' van de provincie Groningen is: het vergroten van de betrokkenheid bij cultuur en daarmee samenhangend: de vernieuwing in culturele sectoren, het bevorderen en vergroten van samenhang en samenspel en tot slot het investeren in cultureel erfgoed.

De beleidskeuzes van de provincie Groningen zijn vervat in de volgende onderdelen:

6.1. Actieprogramma Cultuurbereik

Via de beleidsinstrumenten van de Regionale Cultuurplannen (zie hierna) geeft de provincie Groningen invulling aan het Actieprogramma.

Het is van belang om te zoeken naar podia waar nieuwe vormen van cultuur volwaardig tot hun recht komen, podia die kleinschalig zijn en dicht bij de mensen staan. In het Noorden zijn goed geoutilleerde podia dun gezaaid. Het is daarom van groot belang dat tijdelijke podia, zoals festivals, worden versterkt omdat zij een belangrijke impuls kunnen geven aan het cultuurbereik in de provincie Groningen.

De provincie Groningen participeert in de pilot en het actieprogramma Culturele Diversiteit van de gemeente Groningen, zodat ook vindplaatsen van jong allochtoon talent en presentatieplekken in de ommelanden bij het project betrokken kunnen worden. Binnen de Regionale Cultuurplannen zijn er projecten die gericht zijn op het bereiken van een nieuw publiek en het zichtbaar maken van het cultureel vermogen.

Met betrekking tot het beter zichtbaar maken van cultureel vermogen stelt de provincie bezig de Groninger musea in de gelegenheid om te voldoen aan de basiseisen die aan toetreding tot het Museumregister worden gesteld. Ook moet de publieksgerichtheid van de archieven worden verhoogd en moet het historische audiovisueel archief beter worden ontsloten. Met het project 'Kunst op Kerkhoven' wordt het onderdeel culturele planologie op de kaart gezet.

Tot slot is het van belang dat er bij de inrichting van de openbare ruimte landschappelijke, archeologische en monumentale waarden worden betrokken. Ook wordt geprobeerd aan monumenten nieuwe bestemmingen te geven.

6.1.1. Regionale Cultuurplannen

De Regionale Cultuurplannen dateren uit de vorige cultuurnota "De kunst van het evenwicht"(1997 – 2000). Samen met de gemeenten in een bepaalde regio wil de provincie invulling geven aan een cultuurbeleid waarbij publieksparticipatie en versterking van het culturele leven in de regio de belangrijkste doelstellingen zijn.

6.1.2. Cultuureducatie

Jongeren moeten – ongeacht opleiding, sociaal milieu of bevolkingsgroep – in staat worden gesteld kennis te nemen van en deel te nemen aan kunst en cultuur. Het programma Cultuur en School wordt voor een deel uitgevoerd door het rijk. Provincies en grotere gemeenten voeren het decentrale deel uit, bestaande uit netwerkvorming en het versterken van de vraagkant bij de scholen. De provinciale steunfunctie voor cultuureducatie en kunstzinnige vorming (Kunstencentrum) wordt gereorganiseerd, waarbij toegewerkt wordt naar een meer vraaggerichte benadering richting de scholen.

In 2002 verscheen bij de provincie Groningen het "Actieplan Culturele Infrastructuur Stad Groningen", met als hoofddoel "het beter benutten en verbreden van de culturele functies in de stad Groningen, zodanig dat wordt bijgedragen aan een aantrekkelijk woon-, vestigings- en bezoekersklimaat." Het versterken van de infrastructuur kan meer uitingsvormen van

hoogwaardige kwaliteit opleveren, waardoor de positie van de stad als centrum voor cultuur in de provincie in verschillende opzichten versterkt kan worden.

Voor de realisatie van de hoofddoelstelling van het actieplan zijn twee specifieke doelstellingen van belang. Ten eerste het vergroten van de zichtbaarheid van kwalitatief hoogwaardige en vernieuwende cultuur, onder andere door stimulering van bestaande culturele topinstellingen en bijzondere culturele festivals. Ten tweede is dat het verbeteren van randvoorwaarden voor kwalitatief hoogwaardige/vernieuwende cultuur door te investeren in en bij te dragen aan de harde infrastructuur, gebouwen en werkplaatsen en door te investeren in zachte infrastructuur, zoals kunstvakopleidingen. De Nota is afgestemd op het Culturele Profiel voor het Noorden en in samenwerking met de gemeente Groningen tot stand gekomen. In 2002 is inmiddels een aantal concrete voorstellen gedaan. Voor 2003 moet het "Actieplan Culturele Infrastructuur Stad Groningen" nog nader worden ingevuld.